СПЕЦІЯЛЬНЕ ЧИСЛО ПРИСВЯЧЕНЕ ПЕРШІЙ УД УНА

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

ЛИПЕНЬ, 1962

INDEPENDENT UKRAINE

В імені Митрополита А. Шептицького, Їх Ексцеленція Кир Йосафат Коциловський благословить вояків І УД

ЧІКАГО — НЬЮ-ЙОРК

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

INDEPENDENT UKRAINE

Ukrainian Monthly Magazine
Published monthly by the Organization for the Rebirth of Ukraine
Cooper Station P. O. Box 4
New York 3, N. Y.
Edited by Editorial Staff
Editor in Chief Wolodymyr Shemerdiak
Yearly subscription $4.00, single copy 50 cents.
Mailed at Chicago, Illinois
Видає: Центральна Управа Організації Державного Відродження України
Редагує Колегія
Головний Редактор Володимир Шемердяк
Адреса Редакції і Адміністрації:
"INDEPENDENT UKRAINE"
2315 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Ill.
Phone: ARmitage 6-0066

Передплата «Самостійної України» виносить річно: в ЗДА і Канаді — 4 дол.; в Англії і Австралії — 24 шилінґи; в інших державах рівновартість 4 дол. в перечисленні на валюту даної держави.

ВІД РЕДАКЦІЇ «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ»

Щ О Б

ВШАНУВАТИ ПАМ'ЯТЬ ПОЛЯГЛИХ ВОЯКІВ І УД;
ЗАПІЗНАТИ НАШИХ ВШ. ЧИТАЧІВ ЗІ СПРАВАМИ І УД;
ВІДЗНАЧИТИ 19-ТУ РІЧНИЦЮ БОЮ ПІД БРОДАМИ;
ПРИЧИНИТИСЯ ДО ГІДНОГО ВІДЗНАЧЕННЯ 20-ОЇ РІЧНИЦІ ПОСТАННЯ ДИВІЗІЇ В ЧЕРГОВОМУ РОЦІ —
ПРИСВЯЧУЄМО ЦЕ ЧИСЛО ПОВНІСТЮ І УД, ЗРЕДАГОВАНЕ ЇЇ ВОЯКАМИ.

РЕДАКЦІЯ «С. У.»

СЛОВО ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Дорогі Товариші Зброї!

Вибачте, що списавши стільки сторінок журналу і не допустивши Вас ще до слова, ми навіть на цьому місці пробуємо Вас цілком демократично загаманувати, ніби то ми говоримо від Вашого чесного імени. Як самі добре знаєте, Ви нам таких повновластей не давали і тому ми цілком тепер готові за нашу товариську безличність дістати від вас гінлеґен-авф-марш-марш. Якщо повища мова Вам ще не зрозуміла, то ми можемо заговорити цілком по-дружньому, просимо тільки Вашим Паням цього числа у руки не давати. На Ваших шановних фаціятах ми бачимо цілком виразне питання: з якої рації і яким правом ми, Дивізійники, захопили редакцію «Самостійної України» і ні сіло, ні пало, кропнули смій нумер, як має бути. Отож, Дорогі Товариші Зброї і Дорогі Товариші Етапники також, ми вирішили тут, на вужчій нараді, що Дивізійники мусять почати робити порядок із українським громадським, політичним і культурним життям. Як військо не візьме справи в руки, то таки Україна не вибухне. А що ми маємо всі добрий вишкіл, бо крім Дивізії, сидимо майже у всіх наших партіях, то не дивуйтесь, що ми захопили «Самостійну Україну» без одного вистрілу, без одної жертви, (перепрошуємо, одна є, а саме ініціятор Любомир Кузик, всім Вам відомий оратор і професійний аранжер дивізійних забав), і за цілковитою згодою найвищих органів цього журналу. Як бачите, ми справу ставимо ясно, щоб не було непорозумінь і жалю збоку тих, які ще не вспіли захопити таким самим робом інших українських пресових органів, хочби раз на десять років з нагоди річниці Брідського бою. Беріть з нас приклад, і виконайте нарешті якусь хоч одну акцію бойового характеру, бо йнакше заплісніємо на місцях і військова наша слава так пропаде, що навіть онукам не буде що розказувати.

Це, Шановні і Дорогі Товариші Зброї було по-нашому. А тепер по-людськи. На цьому місці наша телефонічно зібрана, одноразова Редакційна Колегія цього пропам'ятного числа складає сердешну подяку Редакції і Адміністрації журналу «Самостійна Україна» перше всього за відступлення справам Дивізії цілого числа до цілковитого розпорядження і дальше, за покриття всіх фінансових коштів, зв'язаних із його виданням. Ми були б раді, якби інші українські пресові органи пішли за цим гарним прикладом і присвятили хоч одне число цілковито пам'яті Тих, що впали за Україну в лавах Першої Української Дивізії.

У склад Редакційної Колегії ввійшли: Орест Городиський, Володимир Галушка, Любомир Кузик, Евстахій Ільницький і Любомир Рихтицький. Військових ступенів ми не подаємо, бо як знаєте, всі повищі вже є полковниками а. д. (не а де? — тільки ауссер дінст), отже зайво втрачати місце. Заки це число дійде до Ваших рук ми можемо дістати ще одне підвищення і з цієї нагоди при першій зустрічі із Вами вип'ємо старим, добрим звичаєм здорову чарку — на все добре!

Редакційна Колегія

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Рік XV ЛИПЕНЬ, 1962 Ч. 7 (161)

З НАГОДИ ВИДАННЯ СПЕЦІЯЛЬНОГО ЧИСЛА ЖУРНАЛУ «САМОСТІЙНА УКРАЇНА», ПРИСВЯЧЕНОГО ЦІЛКОВИТО СПРАВАМ ПЕРШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ УКРАНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АРМІЇ ТА ЗОКРЕМА ПАМ'ЯТІ НАШИХ ТОВАРИШІВ ЗБРОЇ, ЩО ВПАЛИ ЗА УКРАЇНУ У ЛАВАХ ДИВІЗІЇ — РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ ЦИМ ШЛЯХОМ ПЕРЕСИЛАЄ ВИСЛОВИ ГЛИБОКОЇ СИНІВСЬКОЇ ЛЮБОВИ ТА НАЙВИЩОЇ ПОШАНИ ЇХ ЕКСЦЕЛЕНЦІЇ АРХИЄПИСКОПОВІ Д-РОВІ ІВАНОВІ Б У Ч К О В І ЗА ЙОГО БЛАГОРОДНУ ДОПОМОГУ І МОРАЛЬНУ ОПІКУ ДИВІЗІЇ В ЇЇ НАЙВАЖЧИЙ, КРИТИЧНИЙ ЧАС ТА ЗА ЙОГО ЖИВЕ ЗАЦІКАВЛЕННЯ СПРАВАМИ ДИВІЗІЇ, ЇЇ ВОЯКІВ, ПІДСТАРШИН І СТАРШИН РОЗКИНУТИХ СЬОГОДНІ ПО ВСЬОМУ СВІТУ.

З НАГОДИ ВІСІМДЕСЯТОГО ДНЯ НАРОДИН ГЕНЕРАЛА МИКОЛИ К А П У С Т Я Н С Ь К О Г О РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ ПРОПАМ'ЯТНОГО ЧИСЛА «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ» ПРИСВЯЧЕНОГО СПРАВАМ ДИВІЗІЇ ПЕРЕСИЛАЄ ДОСТОЙНОМУ ЮВІЛЯТОВІ НАЙЩИРІШІ ПОБАЖАННЯ ЗДОРОВ'Я І СИЛ ТА МНОГАЯ-МНОГАЯ ЛІТА!

Юрій Форись

ОТЧЕ НАШ

— Отче наш, —
Могутній цар на небі Ти,
Ім'я Твоє це заповіт.
Воля Твоя, як грім сильна,
свята
— На небеси. —
А на землі
Червоний сатана
Кривавить світ.
Зійди!
В гніві Твоїм
Святім
Спали!
Зітри
З лиця землі це пекло.
В ньому ми
Колись вільні,
У своїй хаті,
— Хліб наш насушний —
Просим ката,
як ласки.
Жебраки,
Раби ми.
— І прости нам довги наші —
Як ми колись
Мечі міцні,
тверді,
крицеві
Візьмем у руки
І його — чорта — скупаємо в крові.
Прости його. Ласкавий Ти.
Бо ми
Довгів
Оцих кровавих не простимо.
Смерть мільйонів,
Смерть братів
Ми пімстимо!
Проллємо
Кров за кров!
— І не введуть нас во іскушення —
Кати ласкавим словом.
Ми не спочинем,
поки знов
На трупах їх лукавих
Збудуєм царство
Правди,
Волі
і Любови
Для поколінь,
Що прийдуть.
— Амінь —

Ген. Микола Капустянський

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ДИВІЗІЯ УНА

Про героїчну епопею УД-УНА та недолю її вояків появилося в українській пресі та різнього роду публікаціях багато відомостей, зокрема мемуарного характеру. Найбільше різних матеріялів подавали Вісті, цей орган військово-політичної думки Крайової Управи Братства колишніх вояків УД-УНА, що його заснували дивізійники в Мюнхені 29-30 квітня 1950 р. Журнал Вісті, з приємністю стверджуємо, і досі безперебійно, успішно й творчо працює. Ми також надрукували ширшу статтю: «Перша Українська Див. Українського Війська» на шпальтах «Історії Українського Війська», стор. 604-622. Матеріяли про склад Дивізії Галичина, її організаційні форми та про її історію включно до перебування дивізійників в Німеччині і Австрії подав до нашої студії пор. Ф. Кордуба.

А ми тепер скупчимо свою увагу зокрема на оцінці політично-стратегічній і психологічній ситуації в роках 1942-43, бо ж вона сприяла заснуванню цеї української військової формації. Також ми сполучимо цю важливу подію з етапами нашої визвольної боротьби та її військово-державницькими й революційно-повстанчими традиціями. Бо ж головно цим мірилом треба, думаємо ми, розцінювати розвиток подій в Україні та постуляти, на яких започатковано народження в муках Дивізії «Галичина», її ролю, вагу та Голготу.

В зимі 1942 року, а також і на весні 1943 р., майже на всіх театрах війни в Европі, Африці й на Далекому Сході, а теж на морях і в повітрі не тільки зупинився небезпечний грізний наступ Держав Осі, але й вирвано їм з рук ініціятиву. Союзники повели широко закроєну офензиву по операційних лініях загального для всіх пляну опрацьованого в Касаблянці. Безсумніву німці найбільших утрат зазнали з листопада 1942 р. по лютий 1943 р. в героїчних кривавих боях на побоєвищах Сталінґраду з червоною, там надзвичайно стійкою і очайдушною армією. Тут вони були рівні собі противники великої жертвенности й боєздатности. Їх союзники: румуни, італійці й мадяри їм далеко не дорівнювали. 2 лютого 1943 р., виснажена й обезкровлена славнозвісна 6. армія ген. Павлюса й 4-та танкова армія склали зброю. В полон дісталась 91.000 вояків, утрачено величезне військове майно. В перепетіях цих операцій розбито 5 армій, з них 2-ві румунські і багато військових формацій. Це була для Вермахту надзвичайно важка поразка стратегічно-політичного й психологічного характеру.

Автори «Вторая мировая война», стор. 403, так розцінюють свою першу велику перемогу: «Під Полтавою Росія завоювала своє місце як европейська велика держава. Під Сталінґрадом було покладено початок її (Росії) піднесення (восхождения) на місце однієї з двох світових держав. Також концентричним гармонійним наступом генерала Монтґомері з Ел-Аламейн, а ген. Айзенговера з Альжиру розгромлено армію талановитого ген. Ромеля. Піддалась у полон у Тунісі 250.000 армія на половину з німців і італійців. У висліді сталінградської перемоги червона армія переходить у наступ на всьому фронті, скеровуючи головний удар на Україну. За неї, як чорт за грішну душу, уперто й довго тримався Гітлер. Вона стала ареною вирішального змагання двох диктаторів-окупантів.

Поважну допомогу червоній армії давали численні, добре організовані та відповідно керовані совєтські партизани. Вони прочищували шлях для неї — зокрема енергійно діяли вони в Білорусі та в Україні. Перед вели численні відділи Колпака (дві тисячі), і полк. Медведева — за директивами з Москви. До захитання і ослаблення німецького фронту теж значно спричинилася гітлерівська безглузда, короткозора колонізаційна політика і сатано-жорстока практика в Україні. Як зразок ідіотської зарозумілости наведу слова ґавляйтера на Україні Коха: «Якщо я б найшов українця, що був би гідний засісти за одним столом зі мною — я мусів би його застрелити (Н. Ш. 5. XI. 1960 р.).

Тягар окупації ще збільшився для українського народу. Гітлер забирає силою хлопців і дівчат у Німеччину на каторжну працю в загрожених летунством центрах. Також приділюють німці наших підлітків хлопців і дівчат (12 до 15 літніх до протилетунських формацій, а для скріплення бойових фронтів, втягають нашу молодь і полонених українців у свої частини. Мимо того шаліє терор і переводиться в життя плян знищення свідомих українців, зокрема націоналістів, тюрмами, ляґерями і розстрілами, а населення штучним голодом. Також завдають втрати українському народові, зокрема на Холмщині й Волині, польсько-німецькі поліційні відділи та большевицька партизанка.

«Але Бог не без милості, козак не без долі». В Україні вже творчо діяли похідні групи Українського Націоналістичного Руху. Правда, їх питому політично-революційну вагу і спроможності зменшено відокремленням групи С. Бандери ОУНСД, що було непростимою помилкою та національним злочином. Проте націоналісти, значно підсилені українськими патріо-

тами з українських центральних земель, поставили мужньо чоло двом окупантам своїми повстанськими формаціями та підпільними діями. Їх впливи і засяги почало болюче відчувати німецьке запілля (адміністративний апарат на західніх українських землях). Під німцями почала горіти земля.

Значно захитана на-зовні і внутрі Німеччина відчуває сильну потребу шукати в той чи інший спосіб порозуміння з українцями, зокрема в Галичині на цьому важливому запіллі, навіть передпіллі. У висліді ґубернатор Галичини д-р Вехтер звертаєтся до голови УЦК проф. д-ра В. Кубійовича з пропозицією — і то в катеґоричній формі — створити українську військову формацію.

Склалися політично-стратеґічні обставини дещо подібно до подій в 1914 р. (Український Леґіон Січових Стрільців), але далеко більше скомплікований і майже безперспективний.

Ми зробимо між ними коротке порівняння і подамо до них свої оцінки, щоб приложити їх до нашої теми. В першій світовій війні боролися дві коаліції европейських держав в традиційний спосіб, в загальному дотримуючись устійнених міжнародних постанов (Червоний

ГЕНЕРАЛ МИКОЛА КАПУСТЯНСЬКИЙ

Хрест і т. п.). Центральні держави — Німеччина та Австро-Угорщина не мали ворожих плянів до українського народу. Як відомо, в 1918 році навіть підписали з УНР корисний для нас Берестейський мир, хоч згодом вони поводилися на Україні як окупанти. Українці в Австрії з 1908. року готувалися до війни з Росією і з оголошенням її почали творити з добровольців український Леґіон Січових Стрільців. Це здійснювала Головна Українська Рада, що з оголошенням війни сформувала Українську Бойову Управу, що стає верховною владою Леґіону Січових Стрільців. 6. серпня після проголошення війни Росії — обидві ці установи висту-

ли з відомим маніфестом до українського народу, закликаючи українську молодь голоситися під жовто-блакитний прапор для збройної розправи з москалями. **Весь український народ без різниці стану і переконань щиро вітав цей маніфест.** Правда УСС мали в часі війни поважні перешкоди від австрійської адміністрації, а найбільше українці зазнали жорстоких насильств від мадярів. Проте УСС не зневірилися і виконали успішно історичне завдання: відновлення української збройної сили і боротьби з Москвою. В дальшому, в 1917-1921 роках УСС як військова формація, а також її члени поодиноко включилися у визвольну боротьбу.

Отже в першій світовій війні обставини сприяли в розбудові леґіону С.С. та його дальшої праці, і вони дали додатні висліди.

Друга світова війна, як відомо, стає тотальною. Змагаються вже не лиш збройні сили, а цілі народи. Стираються різниці між фронтом і запіллям, між вояками і мирним населенням. Гітлер, Сталін дають їй жорстокий нищівний, безпощадний інвазійний характер. Гітлер в 1939-40 роках з малими втратами дає собі раду з західніми державами. Менше місяця боронилася Польща, за один день окуповано Данію, за два Норвегію, за 19 днів покорена Бельгія, Голяндія і Люксембурґ. За 44 дні Гітлер поставив на коліна славного маршала Петена і горда Франція капітулює, аглійську армію в Дюнкерку скинуто в море.

Спокійний за своє запілля, Гітлер хоче з поміччю тевтонського Бога здійснити свій великий задум. Він в 1941 р. веде свої залізні когорти, овіяні небувалими в світі перемогами, на Схід, щоб блискавичними ударами швидко розгромити червону армію, посісти на віки вічні Україну, обітовану землю для німецького народу — за прикладом Ісуса Навина, що за благословінням Єгови знищив на обітованій землі все живе... як свідчить про це Біблія.

Отже постає трагічна колізія для українців. Гітлер за два роки війни на Сході завдав українському народові величезних втрат. Знищено разом з українськими полоненими й жидами з України кілька мільйонів. Українці зневірюються у Німеччину. «Як раби — допомагати Гітлерові кров'ю наших вояків осягнути вирішальну перемогу, це стало б величезним нещастям для буття українського народу. Поза тим ми з німцями-окупантами в повстанчій і підпільній боротьбі». Такі думки нуртували серед українців. «Але до України вже наближаються хмари червоної армії, а Сталін і совєтська Москва також небезпечні вороги українського народу. Ми з нею у затяжній боротьбі за долю і волю свого народу. Позатим стає ясним, що Гітлер не виграє війни. **Тож треба скористатися з його ослаблення.** А нам потрібно для продовження визвольної боротьби: 1) мати збройну силу, як зав'язок національної армії, щоб дати опертя своїй політиці та вишколити молодь для майбутніх змінних подій, а також зм'ягчити нацистівський режим; 2) витягнути наших вояків з німецьких формацій; 3) звільнити з в'язниць тисячі арештованих українців; 4) по можливості облегчити тяжку долю нашим робітникам у Німеччині. До того ж, якщо ми відмовимось від пропозицій Вехтера, то тоді німці здійснять без нас силою свій задум, не узгляднюючи вимог і побажань».

Під тиском обставин Голова УЦК по нараді з кількома старшинами української армії, погоджується на пропозицію ґубернатора Вехтера, але ставить низку побажань з підкресленням в них національного характеру Дивізії, а також резервує собі право, що Дивізія ні в якому разі не буде вжита для боротьби проти західніх народів. Додержання німцями цих вимог значно по війні прислужилася дивізійникам і українській справі (див. дальше Меморандум до Гол. американської Кватири ген. М. Капустянського, 4. 3. 1949 р.). А 28. 4. 1943 р. декретом з Райху проголошено створення Дивізії Зброї СС. «Галичина».

На жаль, це був примусовий, так би мовити: компромісовий акт суто військового і реґіонального характеру, без політичних концепцій.

Українські політичні угруповання, а зокрема речники військового штабу ОУН, в пертрактаціях з Вехтером участі не брали. Бож Генеральна Рада Комбатантів, створена в 1941 р. в Кракові, зробила вермахтові пропозицію відновлення укр. національної армії, як союзної, під українською стратегічною кермою. Цю пропозицію відновив Штаб ОУН на весні 1943 року. **Вони обидві не були узгляднені.** Проте мимо несприятливих обставин політичного і психологічного характеру, вояки Дивізії, перебоpовши всі перешкоди, а часами пониження від своїх німецьких зверхників (німці були на вищих становищах в Дивізії), набули знання модерної війни і створили боєздатну високо патріотичну формацію. В тяжких боях з червоною армією, своєю стійкістю, відвагою і жертвенністю дивізійники переконливо довели, що вони гідні своїх батьків і **готові й спроможні в обороні інтересів свойого народу боротися до загину.** Треба відмітити, що Дивізія своїм персональним складом була соборницькою і мала вояків старої і нової війни. Позатим перейдений дивізійниками тернистий шлях витворив серед них почуття солідарности, довір'я та справжнє вояцьке братерство. Це стала ніби одна родина. Вони на еміґрації не розпорошилися, а пов'язані різними установами, готуються до грядущих подій.

ВИКОННИЙ ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ

РЕСОРТ ВІЙСЬКОВИХ СПРАВ

До
Головної Кватири
Американської Армії
в Німеччині

— — — — —

Від імені українських комбатантів і Військового Ресорту Української Національної Ради осмілююся звернутись до Найвищих Чинників Військового Управління в Німеччині з проханням позитивно розв'язати справу можливостей еміґрувати до ЗДА б. воякам Українського Леґіону.

У зв'язку з посиленою еміґрацією переміщеосіб (ДП) до ЗДА зауважується, що ті переміщені особи української національности, що брали участь в Українському Леґіоні, не одержують дозволу Органів Безпеки на еміґрування.

Український Народ примушений вести від 1917 р. постійну боротьбу проти більшовиків, що збройними силами окупували українську етнографічну територію і терором знищують всякий прояв українського народу до самостійного життя. Український народ провадив цю боротьбу в час першої світової війни, провадив її повстанськими відділами по закінченні першої світової війни і провадить її партизанськими загонами по сьогоднішній день.

В часі другої світової війни нагодилася можливість творити українські збройні формації ось при яких обставинах:

Весною і літом 1943 р. німецька армія знайшлася в тяжкому положенні, на що складались:

а) на східному фронті пляновий наступ Червоної Армії, що зміряла на Україну, та ширококозакроєні повстанські і підпільнореволюційні рухи, що дезорганізували німецьке запілля на Україні;

б) переможні десантні операції англо-американські в Африці, Італії;

в) початок грізного нищильного воздушного наступу на центральні райони Німеччини.

Гітлер проголошує тотальну війну з усіма її від'ємними наслідками для окупованих тоді Німеччиною народів, головно для України. Ставало ясним, що III-ий Райх не в силі виграти війни і німці будуть змушені невдовзі покинути Україну і її знова захопить червона Москва.

Теж можна було припускати вже тоді, що в дальшому процесі війни та по її закінченні між союзниками виникнуть непорозуміння і конфлікти, бож нам було відомо, що комуністична Москва не зрезиґнує ніколи і в ніякому випадку із своєї мрії: світова революція і панування над світом. Демократичний світ поставить рішучий спротив.

Узгляднюючи всі ці обставини, українці використовують сприятливу можливість утворити зав'язок своєї збройної сили — військову формацію, що своїм ближчим завданням мала: вишколити військово молодь для майбутніх змінних подій.

Військові формації такого характеру і такої інтенції утворили й інші народи Сходу Европи, головно естонці й лотиші.

Українська військова формація була підпорядкована, згідно з німецькими приписами, подібно як і інші чужинецькі формації, зброї СС.

Проте українська дивізія мала окремий характер, вона зарезервувала собі право в ніякому разі не бути вжитою для боротьби проти західніх народів. Це було докладно задержано на протязі цілої війни.

Перед закінченням війни парляментарі Першої Української Дивізії (бо так називалася при кінці війни українська військова формація) зв'язалися були з західними Аліянтами. На основі договору, заключеного в Кляґенфурті (Австрія) на кілька днів перед закінченням війни, західні Аліянти згодилися перебрати на територію, ними окуповану, формації Першої Української Дивізії. У зв'язку з цим деякі частини Першої Української Дивізії попали були в американський, деякі в бритийський — полон.

По довших провірках стверджено так американським, як і британським Головним Командуванням безсумнівний характер Першої Української Дивізії. Тоді признано її характер Українського Леґіону, що в другій світовій війні боровся НЕ ЗА ЯКІ-НЕБУДЬ ЧУЖІ ІНТЕРЕСИ, ЛИШ ЗА СВОБОДУ І ЗА ПРАВО ДО ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ І НЕ БУВ ВОРОГОМ ЗАХІДНІХ ДЕРЖАВ. Рівночасно признано тоді, що Першій Українській Дивізії належать такі самі права, що і військовим формаціям інших східніх народів, в першій мірі лотишів та естонців.

На основі отого рішення Головної Команди Американської Армії звільнено з початком 1947 р. всіх членів Першої Української Дивізії з перебування в таборах полонених та на посвідках звільнення виразно зазначувано, що звільнення наступає в наслідок ПРИНАЛЕЖНОСТИ НЕ ДО НІМЕЦЬКОЇ ЧАСТИНИ, А ДО УКРАЇНСЬКОГО ЛЕҐІОНУ. З членами Першої Української Дивізії сталося отже те саме, що з членами військових формацій балтійських народів, звільнених з полону на основі такого самого рішення.

Ми були переконані, що це рішення Головної

Команди Американської Армії є остаточне та що члени Української Дивізії так само, як і члени аналогічних військових формацій балтійських народів, не стрічатимуть ніяких перешкод при еміґрації з Німеччини. На жаль, виявляється, що відповідні американські органи безпеки та переселенчі комісії роблять труднощі у виїзді членам української військової формації. Через це не можуть еміґрувати не лише кілька тисяч молодих, найбільш працездатних і найпевніших, бо випробованих в боротьбі проти червоної Москви борців, але і члени їх родин, що — очевидно — не можуть покидати своїх батьків чи братів в Европі.

Маємо відомості, що британійська влада вже давніше вирішила справу полонених Першої Української Дивізії і зрівняла їх в правах з іншими робітниками ДП та не робить їм ніяких перешкод в еміґрації. Кількакратно підкреслювано там урядовими чинниками, що саме члени Української Дивізії виявились найкращими робітниками.

Маю честь тоді просити Гол. Ком. видати в справі українських військовиків таке саме розпорядження, яке видано в справі військовиків балтійських народів (литовці, естонці, лотиші).

В той спосіб українські вояки дістануть змогу виеміґрувати до ЗДА, на випадок 3-ої світової війни активно включитись в боротьбу проти червоної Москви, до чого мають досвід і бажання. На всякий випадок стануть вони льояльними громадянами нової Батьківщини.

В надії і переконанні, що повище моє прохання буде в можливо короткому часі прихильно полагоджене

остаю з вояцьким привітом!

(Ген. М. Капустянський)
Керманич Військових Справ УНРади

Постій, дня 4. 3. 1949.

****

Степан Риндик

СІЧОВІ СТРІЛЬЦІ ТА ЇХ ДІТИ

Іде, іде військо крізь широке поле,
Хлопці бо то хлопці, як соколи!

Січові Стрільці створили собі невмирущу славу. А на початку цієї слави стоїть велика радість, що охопила була все свідоме українство по східнім боці Здруча, коли воно довідалося про постання «Леґіону Січових Стрільців» — організації українського війська в рамах австро-угорської армії під час першої світової війни. А коли на теренах звільненої зпід московського ярма України вільно й урочисто залунали пісні січових стрільців, то сльози радости рясно зволожували нам обличчя. Ці пісні ще й досі витискають нам із наших, уже старих очей сльози.

Ой, видно село, широке село під горою.
Ой, там ідуть стрільці, січовії стрільці
до бою:
Іде, іде військо крізь широке поле,
Хлопці бо то, хлопці, як соколи!

«Хлопці бо то, хлопці!». Спробуйте при цих словах стримати сльози!

Кожна людина любить згадувати свої молоді літа. Так само і ми, і ті з нас, що пережили першу світову війну, а потім боротьбу України за волю, за звільнення від окупантів. Згадуємо все гарне, а з того найкраще, а з того найкращого Січових Стрільців: їх самих, їх подвиги, їх славу, їх пісні. Хлопці бо то, хлопці!

А діти Січових Стрільців на тій славі виростали і на ній виховалися. Вони щодня чули про славні вчинки своїх батьків і тому їх найкращими мріями були уявні картини їх власних подвигів та їх власної слави на полі боротьби за волю України. Вони мріяли піти в сліди своїх батьків і таки здійснити ті ідеали, що батькам не пощастило здійснити. І серед їх пісень найулюбленішою була пісня, де лунали горді слова: «Хлопці бо то, хлопці!» Прийшла пора, і такими самими хлопцями-соколами стали й діти Січових Стрільців.

На весні 1943-го року двадцять тисяч нашої молоді, цвіту нашого народу, створило ядро майбутньої Української Армії — Дивізію «Галичина», в рамах німецьких збройних сил. Так само, як їх батьки Січові Стрільці, вони не мали страху, що якийсь час доведеться бити московського окупанта під кермою чужинця-німця. Вони були певні, що ця керма триватиме не довго і настане час, коли Дивізія діятиме самостійно і чинитиме свою власну волю, як це сталося вже раз із їх батьками.

Так думали діти Січових Стрільців, так думали їх славні батьки і так думали ми всі. А хто так не думав, той не мав українського серця.

Коли наспіла вістка про постання Дивізії, один із наших патріотів сказав, висловлюючи думку цілого загалу:

— Велике нещастя для народу, коли він обеззброєний. Тоді він раб і невільник. І велике щастя для нього, коли він має в своїх руках

меч. Тоді він може боротися за свою волю і оборонити її. Слава Дивізії!

Чи можна було мудріше і краще оцінити факт постання Дивізії?

Очевидна річ, що ніхто з нас на еміґрації і ніхто в рідному краї не знав, яка буде доля Дивізії. Майбутнього ніхто не знає, навіть наймудріші з наймудріших. Ми тільки хотіли вірити й усім своїм єством вірили, що з Дивізії виросте нова Українська Армія, як із «Леґіону Січових Стрільців» виросла УГА. Може хтось із мудрагелів назве нас наївними, необачними, необрахованими, необміркованими. На це ми скажемо, що з точним і докладним попереднім розрахунком можна тільки... торгувати оселедцями. А для великих учинків потрібна віра, надхнення і ентузіязм. Це — велика історична правда. Правда многотисячолітнього історичного досвіду, а це найпевніша правда! Усі великі події в історії людства тісно зв'язані з акцією людей, що найменше рахували, а найбільше вірили в своє діло й фанатично, з ентузіязмом чинили його. Віра — перводжерело великих діл. Розум приходить на готове. Він тільки констатує те, що сталося з наказу віри.

І ми вірили.

У що ж ми вірили?

Ми вірили, радісно й твердо вірили, що

1. безумний Гітлер і новий Чінгіз Хан Сталін -Джуґашвілі перегризуть один одному горло і один одного викінчать;

2. у зв'язку з цим настане неминучий розвал московської імперії;

3. Дивізія «Галичина» збере довкола себе всі сили нашого народу і з допомогою їх відбудує Українську Державу та оборонить її від усяких зазіхань із боку сусідніх імперіялістів.

Така була наша віра і віра тих, що творили Дивізію і були в ній. І хто уважно приглядався до подій на німецько — московському фронті, той виразно бачив, що сили обидвох напасників вирівнюються і швидко простують до свого повного вичерпання. Уже самий факт постання Дивізії свідчив про це. Німці почали шукати порятунку поза межами свого народу, бо стало їм ясно, що той нарід уже знемігся і наближається до упадку. У той самий час Москва наказала Сосюрі написати пропаґандивний вірш «Любіть Україну». Любіть, мовляв, свою Україну, а тому бийте вашого й нашого смертельного ворога — німецького окупанта. Бо самим москалям уже кінчалися дихи.

Так тоді було.

І не вина українців, і не вина цвіту нашого народу — лицарів Дивізії «Галичина», що наші і їх прогнози не справдились. Найвищі тоді чинники світової політики приклали всіх своїх сил, щоб не допустити до самоліквідації Гітлерівської потуги і другої імперії Чінґіз-Хана. Усе зробив страх перед Гітлером. Він до тієї міри запоморочив людям голови, що Америка й Англія цілковито втратили почуття дійсности й кинулись усіма своїми силами помагати й рятувати апокаліптичних звірів, найбільших ворогів людства — московських імперіялістів, що надягли на себе нову маску всесвітніх добродіїв. І помогли їм, і врятували їх від неминучого загину, і заразом подали їм усі засоби, щоб розширити московську імперію до небувалих в історії людства меж!

Над світом нависла примара поширення цієї імперії до всіх кінців землі. Покажіть те місце на земській кулі, де б уже не сиділи тайні чи явні аґенти московської суперекспансії. Усі краї заморені комунізмом, що в дійсності є замаскованою формою московського імперіялізму Навіть один із колишніх рятівників московської імперії міністер закордонних справ президента Трумана державний секретар Дін Ечісон мусів був поневчасі признати, що московський комунізм — це тільки блахман хитрих імперіялістів у Кремлі. І ввесь некомуністичний світ ні про що інше не думає, як тільки про те, як би врятуватися від Москви та від зв'язаного з тим невільництва й визиску найгіршої форми. Більша частина бюджетів іде на зброєння. Ростуть державні борги, що тяжкою зморою спадуть на ряд поколінь. Досить сказати, що борг самої Америки дійшов до 306 більйонів долярів. Більша частина людської праці і снаги йде на виріб непотрібної для людського життя речі — смертоносної зброї.

Найбільше занепокоєні ростом московської потужности ті краї, що своїми власними засобами врятували московський імперіялізм від певної заглади. Вони якраз найбільше загрожені, бо на них у першу голову скерована московська ненависть і московські зазіхання. Це З'єднані Держави Америки і Англія. Завдяки керівникам власне цих держав Дивізія «Галичина» не виконала свого історичного завдання. На далекі милі довкола Бродів лицарі Дивізії своїм трупом укрили рідну землю, поклавши своє молоде життя за «друзі своя». Значна частина Дивізії полягла там. Невідомо, скільки поранених опинилося на сибірських каторгах. І тільки невеликій решті вдалося пробитися крізь густі орди ворога. До наших національних нещасть під Берестечком, Полтавою, Крутами і Базаром прилучилася ще велика трагедія під Бродами. Тут бо московські полчища, нагодовані, одягнуті, взуті і озброєні Америкою, кількадесять разів переважаючи Дивізію, після довгих днів неймовірно тугого спротиву зламали нарешті героїчний опір на-

ших лицарів. При цьому нім. комбатанти, здеморалізовані докраю попередніми розгромами усунулися з поля бою, оголивши крила Дивізії. Москва святкувала перемогу. Але це не була перемога її таланту та її генія. Це була перемога чужих засобів і чужої помочі, як і чужих помилок, використаних Москвою. Такими перемогами були майже всі перемоги в московській історії, оті «славниє подвіґі атцов», що ними так чваняться їх онуки — чорні, білі і червоно-озвірілі.

Трагедія під Бродами ще не діждалась свого золотоустого Дажбожича. Славних Дітей Січових Стрільців українська муза ще не оспівала. Ніхто ще не склав жаль-пісні на взір «Ой, чого ти почорніло, зеленеє поле?», як це зробив у свій час український геній, оспівуючи трагедію під Берестечком:

Круг містечка Берестечка
На чотири милі
Мене славні запорожці
Своїм трупом вкрили.

Кінчаючи своє слово, хочу ще сказати, що поширена серед нашого громадянства песимістична думка про нахил наших людей до потурнацтва зовсім не відповідає дійсності. Щонайменше в останньому столітті. Цю хоробу окупанти витягнули з нашого тіла, вбравши всі паршиві елементи від нас до себе, до свого організму. Великого пожитку з того вони не будуть мати. Але ми на тому дуже виграли, бо очистилися від зрадливих душ. У нас, у нашому організмі залишилися національно здорові і здібні до самопосвяти та героїчних учинків елементи, отакі, як описані тут Діти Січових Стрільців. Слава їм!

М. Ю.

МОЛИТВА МАТЕРІ

**Віру, надію, любов,
Всі наші молитви
До Тебе, Матінко єдина шлем,
Вислухай, зглянься, прийми.**

**До когож прийдем, Найсвятіша Мати,
В грядучий страхіть й жаху час,
До кого сльози — кого благати —
Хто вислухає тоді нас?**

**Надходить туча — вже гримить —
Катам ще треба крови,
Не дав себе ублагати Господь,
Замало ще любови.**

**І знову муки і страждання,
Розпука й жах минулих днів,
Рятуй нас, Матінко Єдина,
А в мене двох синів...**

**І підуть надії — підуть мрії,
І кожна мати на колінах
Благатиме Тебе, Маріє,
Матінко Божа Єдина —
Рятуй мойого сина.**

**Матінко Божа — Гошівська — Рідна,
Благослови на чин,
За Бога — Віру і за брата
Пімсту несе мій син.**

**Пімсту святу несе він катам —
За кров, за сльози, за нелюдські муки,
Матінко Божа, Ти є з ним там...
Твої найсвятіші ведуть його руки.**

ЯК ДІЙШЛО ДО СТВОРЕННЯ 14. СТРІЛЕЦЬКОЇ ДИВІЗІЇ ВАФФЕН СС «ГАЛИЧИНА»

Найшовшись у важкім стратегічнім і політичнім положенні в Україні, німці не звертали на ніщо уваги, з питомою впертістю дальше продовжували свою нищівну політику, змушуючи молоду робочу силу до виїзду на примусові роботи до Німеччини, іноді деяких українців втягаючи в ряди своїх збройних сил, а націоналістів арештуючи та запроторюючи їх до концентраційних таборів. Молодь почала рятуватись втечею в ліс, вступаючи у ряди українських повстанських загонів. В той час деякі українські чинники почали наетирливо робити заходи, щоб добитися організації української військової частини при німецьких збройних частинах. Офіційним представником українців перед німецькими властями був Український Допомоговий Комітет, а його головою проф. В. Кубійович. Про будь яку діяльність українських політичних партій не приходиться говорити, бо всяка політична діяльність була гостро заборонена. Революційну діяльність проявляла тільки Організація Українських Націоналістів (ОУН). Вона між іншими дала почин організації українських партизанських віддідів, їх головним завданням було боронити українське населення перед сваволею німецької адміністрації і сов. диверсією.

На початку німецько-советської війни проф. В. Кубійович, як речник українців в Ґенеральній Ґубернії, звернувся 7. 7. 1941 до Ґенерального Губернатора Г. Франка з проханням дозволити на організацію окремих військових формацій з українців, що живуть в Ґ.Ґ., як доповнення до Української Національної Армії, що — на думку українців — повинна постати в Україні. Рівночасно у своєму зверненні проф. В. Кубійович зазначив: якщо організування таких формацій натрапляло б на труднощі, то він годиться на організацію українських формацій при німецьких збройних силах.

Після прилучення Галичини до ҐҐ, у Львові була створена Українська Національна Рада, а її представники в меморіялі від 29. 8. 1941 р. до Ґенерального Ґубернаторства між іншим просили дозволити на організацію українських військових формацій під спільним німецько-українським командуванням. На цей меморіял УНРада не одержала відповіді. Рівночасно по зайняті німецькими частинами українських земель, участь українців у парамілітарних і суто військових формаціях дуже сильно зросла. Були випадки, що по окремих місцевостях

Проф. Д-р В КУБІЙОВИЧ

Галичини, без ніякого порозуміння з українськими чинниками рекрутовано українців до формацій Ваффе-СС. В той час багато українців опинилося в рядах німецької армії і то не тільки з Галичини, але в переважаючій більшості з центральних земель України. Незалежно від того багато українців було звербованих до «Веркшуцу», поліційних відділів, «Бавдінсту» і т. д.

Всі вище згадані формації не мали для українців поважнішого політичного, ані військового значення. Вони були невеликі і переважно не мали українських старшин навіть па найнижчих щаблях. Те саме стосується і до «Українського Визвольного Війська»; цю формацію почато організувати на початку 1943 р. Насувається питання, що було причиною, що німці в такий а не в інший спосіб рекрутували українські найкращі сили для себе, без порозуміння з речниками українців. В той час політична українська проблема не існувала, а творепня більшого військового з'єднання з українським змістом було б політичним актом.

В 1943 р., коли воєнні події дозволяли сподіватися, що справа організації більшої вій-

ськової частини може стати актуальною, 8. 3. проф. В. Кубійович звернувся з проханням до Ґубернатора Г. Франка вжити заходів у справі створення добровільної української збройної формації на території ҐҐ., для спільної боротьби проти большевиків. В той сам день проф. В. Кубійович відбув на цю тему офіційну конференцію з д-ром Льозакером, президентом відділу внутрішніх справ у Правлінні Ґен. Ґубернії, кол. віцеґубернатором Галичини, який розумів потребу українсько-німецької політичної співпраці. Однак для реалізації української військової формації потрібна була серйозна людина, певна в тому, що її це трудне діло вдасться зреалізувати. Такою людиною міг бути лише Ґубернатор Галичини д-р О. Вехтер, австрієць з походження (син австрійського генерала), амбітна людина з впливами у Гітлера. Він був в ранзі СС-бриґадефюрера. Під впливом свого оточення, зокрема свого заступника д-ра Бавера, згаданого вже д-ра Льозакера і відомого українцям полк. А. Бізанца, як також підо впливом контактів з українцями Вехтер пізнав помилку німецької політики на Сході і виробив собі погляд, що на Сході Европи повинна бути співпраця німецького проводу з українцями, зокрема в Галичині тісна українсько-німецька співпраця повинна проявлятися на кожному кроці і усі пости адміністрації краю, за виїмком найвищих, були заняті тільки українцями. Політика ґубернатора Вехтера була в той час корисна для українців, однак він разом з Бавером не могли її реалізувати, бо були залежні від Берліна, а там щодо української справи перевагу мав напрям, що його репрезентував райхскомісар України Еріх Кох. З уваги на такий стан, д-р Вехтер часто робив потягнення без порозуміння з своїм шефом Г. Франком, бо він проблем Сходу не розумів. По кількох розмовах проф. В. Кубійовича з д-ром Вехтером і д-ром Бавером, в березні 1943 р. Вехтер вважав, що справа організації української військової частини на території Галичини дозріла для розмов у Берліні. Він мав кілька розмов з шефом СС-Гавтамту Бергером (до його ресорту належали чужонаціональні формації в рамах Зброї СС), і з Гімлером та дістав в березні загальну згоду поробити перші кроки для організації військової формації з українців.

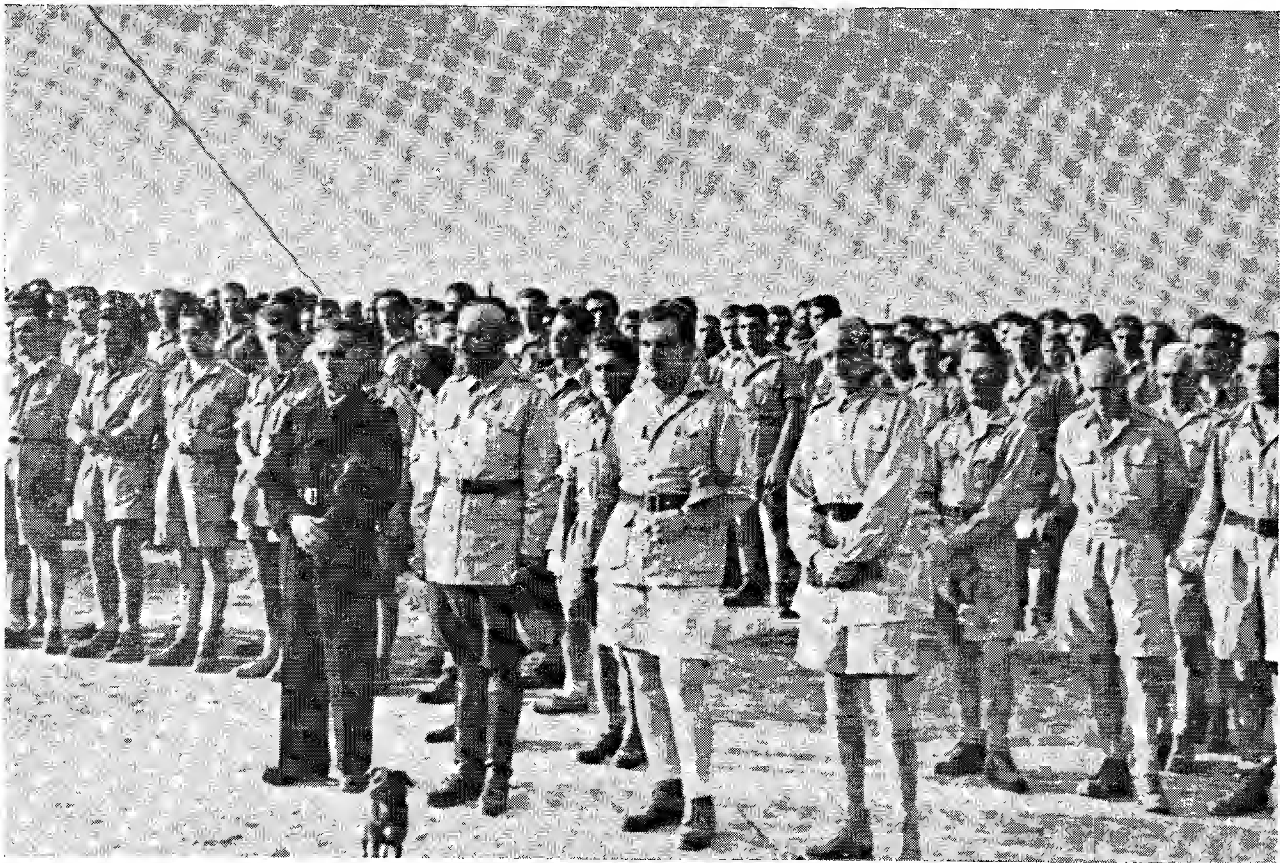
3. 4. 1943 р. проф. В. Кубійович у черговій довшій розмові з ґуб. Вехтером виявив волю зорганізованого українського громадянства спільно з німцями боротися проти большевиків, перестерігаючи рівночасно, щоб німці не переводили в Галичині вербункової акції до неокресленої ще військової формації без опертя на українську суспільність і без політичної бази. Акція ведена без підтримки української суспільности не буде мати більших успіхів, а це у висліді може принести тільки шкоду для обох сторін. Проф. В. Кубійович звернув увагу, що різні збройні відділи організовані на землях Райхскомісаріяту України — це відділи з українців, але не українські. Ці відділи не зв'язані з українським зорганізованим світом, за ними не стоїть український політичний чинник, бо в справах жодного з цих відділів не було німецької політичної декларації. Проллята українцями кров не впливає на українсько-німецькі відносини і на нашу ролю в світі. При цьому проф. Кубійович підкреслив, що зорганізоване українське суспільство є за реґулярною, а не повстанчою армією.

У висліді система влади в Галичині почала шукати компромісу між ідеєю III-го Райху і проблемою інших народів. А треба пам'ятати, що обі ідеї стояли проти себе непримиримо. **На галицькому відтинку перемогла ідея співпраці і це був перший конкретний вилім в українсько-німецьким відносинах, в розріз до неґативної системи Еріха Коха.** Головні варіянти, якими руководилися приклонники творення української дивізії при німецьких збр. силах кермувалися такими поглядами: 1. українці включені в боротьбу з большевиками не залишаться безіменними, вони вийдуть на політичну арену, хоча в скромній формі; 2. Українці в цей спосіб рятують себе фізично і творять зав'язок армії, яка може бути вихідною точкою для дальших плянувань. Не скориставши з цієї можливости, перемоглаб теза Е. Коха.

Для всіх було ясно, що коли приходило до організації 14. Стр. Дивізії «Галичина», поразка німців була вже майже ясна. Але програна німців не мала бути рівнорядна з виграною большевиків. Бо зроджувались надії на замирення альянтів з німцями проти Сов. Союзу. Крім цього українці припускали, що створення дивізії вплине на зміну німецької політики в Райхскомісаріяті України, коли перепре свою систему «політика Вехтера», щоб за межами Галичини творити українську збройну силу.

Міркування німців, зглядно Вехтера, були дещо відмінні. Вони виходили з заложення, що шляхом українсько-німецької співпраці доцільно впрягти українські сили в німецький віз, а самим вибитися на ролю носіїв нових форм німецького панування на Сході. Повного довір'я обі пертрактуючі сторони ніколи одна до одної не мали. До того підхід обох партнерів був різний. Вехтер говорив: «Ви, українці, маєте шансу, покажіть, що ви можете, а згодом дістанете в Европі відповідне місце».

Український підхід був створити відповідну політичну базу: Покажіть нам це місце в Европі, а згодом ми з вами підемо.

Під час Богослуження в Таборі в Ріміні, Італія

Під час переговорів з Вехтером виявилося, що його компетенції є обмежені, і тому багато від нього не можна було виторгувати. Він здобув підтримку для ідеї дивізії у Берґера, але мав він і противників в роді Еріха Коха чи високих достойників ґестапо, які бачили українську проблему лише з неґативного погляду, з погляду «Абвер». При цих відносинах дивізія не могла мати загальноукраїнського характеру, а лише реґіональний галицький. Крім цього Вехтер не міг давати українцям будь яких політичних ґарантій і не міг за них подбати в Берліні, бо і так не дістав би їх, а лише послабив би свою позицію і справу дивізії. В розмовах з Вехтером устійнено такі точки: галицька військова формація мала б бути дивізією, її характер мав бути реґіональний зазначений у назві «Дивізія Галичина», в умундуруванні і відзнаках, дивізія підлягає Зброї-СС, як і інші чужонаціональні більші з'єднання в рамах німецьких збройних сил, набір до дивізії мав переводитися на добровільній базі, релігійна опіка в руках українських духовників, носієм дивізії перед українськими і німецькими чинниками мав бути УДК. З актом проголошення дивізії німецькими чинниками дня 28 4. 1943 р., рівночасно мав появитися заклик УДК до українців ставати в ряди дивізії. Набором до дивізії, опікою над вояцтвом та їх родинами і допомогою в організації дивізії мала займатися Військова Управа, а її членів мав назначити ґубернатор Вехтер на пропозицію голови УДК проф. В. Кубійовича. Старшинський корпус дивізії мав бути мішаний: з українців і німців.

Перше засідання Військової Управи відбулося 15. 4. 1943 р. в такому складі,

полк. А. Бізанц
пор. Жарський
ред. Островерха
інж. М. Хроновят
д-р. Білозор
д-р. Л. Макарушка
сотн. О. Навроцький
гштф. К. Шульце.

Офіційне проголошення дивізії з маніфестом губ. Вехтера і ген. губ. Франка, якого заступав д-р Льозакер, відбулося 28. 4. 1943 р. В обох маніфестах було відзначено формування СС-Стрілецької Дивізії «Галичина» на принципі добровільности, для боротьби з большевизмом, рівночасно підкреслювалось правне зрівнання вояка дивізії з німецьким вояком і забезпечення його родини нарівні з родиною німецького Так дійшло до формального акту створення 14 Ваффен СС Дивізії «Галичина».

Над могилами наших Товаришів Зброї — Італія, 1946.

Про правне зрівнання українського вояцтва в Дивізії «Галичина» з німецьким і забезпечення його родин нарівні з родинами німецьких вояків не приходиться говорити, бо це хіба мало теоретичний характер між німецькими офіційними чинниками та представниками УДК. Практично в Дивізії «Галичина» німецькі наставники вважали кожного укр. старшину, підстаршину і вояцтво за щось менш вартісне, трактуючи всіх українців як свого роду контінґент. На кожному кроці ці німецькі наставники з погордою трактували все без виїмку українське вояцтво, витворюючи цим напружену атмосферу, так що не приходилося навіть думати про т. зв. німецький «Камерадшафт». Родини вояків Дивізії «Галичина» були залишені без найменшої опіки, ними не цікавилися ані УДК, ані Військова Управа.

Коли 56 днів перед капітуляцією Німеччини (12. 5. 1945 р.) створений Український Національний Комітет звернувся до українського громадянства в Німеччині окремою деклярацією від 17.3. 1945 р., то він вже не міг відограти якоїсь важливої ролі, бо німецькі збройні сили атаковані зі Сходу й Заходу на очах розгублювались, а рівночасно після так великих воєнних невдач бойова завзятість німецького вояцтва майже цілком заникла. Головним завданням Укр. Нац. Комітету залишалось хіба підготовити перехід вже переназваної наказом ч. 71, від 24 .4. 1945 р. 1. УД УНА до англійського полону та подбати, щоб її не передано большевикам. Нажаль, такого забезпечення Голова УНК не підготовив, бо — як відомо — грозила передача цілої 1. УД УНА большевикам, що було відхилене напередодні доконання передачі інтервенцією в англійських урядових чинників Папи Пія XII, на прохання нашого Владики Кир Івана Бучка. Практично УНК в нічому не допоміг вояцтву 1. УД УНА ані під час переходу до англійського полону, ані в самому полоні. Після капітуляції Німеччини цей УНК заперестав своє існування, а вояцтво 1. УД УНА було здане на ласку альянтів.

Повищі факти з нашого грізного минулого хай будуть наукою і пересторогою на майбутнє для нас усіх.

****

В АЛЬБОМ ДИВІЗІЙНІЙ БРАТІЇ

Минає 20 літ від заснування І. Дивізії УНА під назвою «Галичина». З перспективи цих двох десятків років можна вже без пристрастей оцінити цей історичний факт, як вияв українського національного «хочу».

В огні двох жорстоких потуг, якими кермувала і кермує ненавистна розбишацька жадоба, що має назву імперіялізму, це «хочу» не могло дати реальних наслідків, здавлене в зародку потугами світу.

В склад української дивізії входила молодь з усіх земель України, а відсотково переважала молодь Галичини. Не важне тут є політичне підложжя, диктоване кимось згори, хоча такого і не було. Дивізія постала на незламне домагання української молоді, що інстиктовво відчувала потребу творити в завірюсі другої світової війни своє українське військо без тіні політично-партійної закраски. Цей гін творити свою армію був сильний у всіх прошарках українського населення. Це був вияв туги за своїм самостійним життям, щоб стати підметом історії. Це вияв волі воскресити і боронити Українську Правду, що з непроглядної давнини передавалась з кров'ю з роду в рід.

Тому то в політичних партіях і організаціях формування частин українського війська, що правда — в рямках чужої армії, не находило апробати. Бо політичні партії-секти не могли мати на неї безпосереднього впливу, а тим самим не могли українського війська ужити до реалізації своїх партійних цілей, які стояли і стоять донині вище всеукраїнських справ. Ціллю членів української дивізії було служити виключно українській справі. В складі чужої армії вивчити модерну техніку, щоб у відповідний момент все своє набуте знання, разом з посвятою свого життя, зложити в жертві Українській одвічній Правді, українському народові і державі.

Пок. Митрополит А. Шептицький даючи благословення новобранцям, сказав: «Нема ціни, якої б не варта дати для того, щоб мати свою українську армію».

Політичне становище тих часів було таке, що можна було сподіватися наближення такого міжнародного політичного стану, який був наприкінці І-ої світової війни, в рр. 1917-1918, коли українські частини в чужих арміях стали ядром Української Національної Армії у часи визвольних змагань.

Дивізія була першорядно вишколена і узброєна і такою пішла у бій. Про її політичну вартість хай свічить факт, що на відтинку фронту, де була дивізія, більшовики сконцентрували велику скількість своїх сил, всіх родів зброї, щоб цю невелику одиницю українського війська якомога скоріше знищити. Бо існування української дивізії було великою небезпекою для політичних цілей Москви.

Окружена українська дивізія з подивугідним геройством і завзяттям боронила свойого існування, і мимо десятикратної переваги ворога, вийшла з окруження, зросивши рясно своєю молодечою кров'ю підбрідські поля. Але не зламалась, не здалась, і зберігши свою моральну стійкість, ці рештки стали ядром наступної боєвої одиниці, І. Дивізії Української Національної Армії в кінцевій фазі 2-ої світової війни.

Різно оцінено вартість нашої дивізії, і кожна оцінка з партійного становища, з меншою чи більшою нехітю, знеславили цих дійсних борців-ідеалістів. Ідеалісти бо не йшли добувати чи боронити батьківщини від плота до плота, не ставили собі за ціль якоїсь програми чи особистих почестей, не боролись за матеріяльну величину і скількість областей, але за саму ідею Української Державности, за ту українську Правду, за яку мучився Шевченко, за яку ігнорували Франка, Лесю Українку і багатьох відомих і невідомих борців. За таку Україну, за яку гинули і гинуть мільйони братів по всіх закутках неісходимого Сибіру, визволені матеріялістичним урядом саме від матеріялістичного способу думання. Там пізнали, що Україна це кров і душа, це щось, що живе в надрах доглибної духовости, це його віра, його традиція ще від трипільських часів. Це щось надприродне, чого жодні тортури всяких матеріялістичних систем не здібні стерти, бо це щось є вічне як Бог, а фізична смерть тільки його оживляє, воскрешує, як воскресила невмиручість Української Правди смерть 500 молодих дівчат під танками окупанта в холоднім Сибірі.

Цих скромних кілька слів на чужині, далеко від рідних земель, хай буде нагробною квіткою для поляглих наших друзів на своїй і чужій землі, що віддали в жертву найвищій ідеї своє молоде життя.

А для тих, що остались при житті, хай спогад про минуле скріпить їх віру в Українську Правду, а спільне духове добро, освячене кров'ю друзів, хай буде батьківщиною на чужині. Бо батьківщина це не тільки клаптик землі, але все духове життя соток поколінь від непроглядної давнини. Це віра і традиції батьків наших. Це неповторне минуле і нерозгадане майбутнє, що його носимо в нашій душі, нераз придушене намулом тяжких переживань.

І. Б.

Любомир Рихтицький

УКРАЇНСЬКИЙ ВОЯК І УКРАЇНСЬКА ПОЛІТИКА

Це не суміш закидів під адресою наших батьків і їхніх батьків. Це не критика для критики і не шукання оправдання для наших невдач. Це холодна аналіза — може за коротка і невистачальна — але доброзичлива аналіза пройденого шляху української історії під кутом вояцького погляду на політичну роботу.

Старий Клявзевіц мав безперечну рацію, сказавши, що війна це тільки продовження політики іншими засобами, але тут кидається у вічі ще одна велика правда, якої він однак не сказав: німці не визнали його науки за свою. Німці політикували так довго, доки не вдарили гармати. А з хвилиною вибуху війни, німці політику кидали в кут і до голосу приходила їхня тевтонська пракультура кам'яної доби: мордуй, кого можеш і скільки можеш і не оглядайся. Так було з ними досі — і так певно буде й далі.

Але я знаю ще один народ, що ніяк не може засвоїти науки Клявзевіца і ніяк не може пов'язати своєї політики із своїми збройними виступами в одну цілість. Це, на жаль, український народ. І здається мені, що більше нічого спільного у нас з німцями немає. Але та одна спільнота настільки фатальна для нас, що треба раз за неї взятися і щось змінити. Вона фатальна теж для німців і вона подвійно фатальна, коли доля зводить німців з нами докупи. Так було з ними досі — і так певно й далі буде.

Український вояк — це не рідкість на дошках історичного театру Европи, хоч ми помилково чомусь радше склонні починати історію українського воїна від сірого однострою Січового Стрільця по обидва боки Збруча. Якось нам не є так легко вичарувати перед очима душі легіони княжих дружинників, як сотні Галицької Армії. Навіть геніяльний Шевченко від'язався від княжої України і Козаччині присвятив своє поетичне серце. Ніби чому? Помалу і несміливо ми відкриваємо давно пожовклі сторінки нашої історії і самі собі не віримо, що наші війська трясли старинною Европою може навіть більше, як трясли нею німецькі полчища, бодай на Сході. На жаль, вони так і зникли з неї, як німецькі полчища, але мало хто призадумується над найбільш логічним питанням: чому?

Без хвальби й перебільшення, ніде правди діти: коли український дядько на голову натягнув шелом і в руку вхопив зброю, то трудно шукати кращого від нього вояка. Його відвага, це очайдушність, його витреваліcть тверда за камінь, його посвята більша за всяку логіку. Поля Східньої Европи вкриті назвами його боїв і разом з тим вкриті його кістками, бо він виконував не знати ким покладену на нього ролю дверника на найбільшій і найгіршій брамі нашого світу: на воротах Азії в Европу. Чому ми цю браму вічно замикали і на ній кривавились, замість брати історичне мито за перехід — Бог один тільки може знати, але так було. Чи не приходить нам на думку сьогодні, що тут щось не було в порядку не так з українським мечем, як радше з головою, що ним керувала, або бодай мала керувати...?

І ось так ми ввійшли непомітно в ділянку політики. І ще одне диво при тому кидається у вічі: що дальше назад в нашій писаній історії, то більше було цієї політики, цього керування українською зброєю на добро українському народові. А що ближче до нас, то менше, так неначе в нашій крові губились і вимирали спадкові ґени політики, а залишались тільки якості воївництва, воювання для самого воювання, без великого толку за лаштунками реву бойових гармат і брязкоту зброї.

Немає ніде у світі абсолютних вояків і абсолютних політиків. Немає їх і в нас. Одні і ті самі люди різними шляхами роблять одне і друге і тільки їхні дії типують у них перевагу воювання чи перевагу політикування. Ми хочемо приглянутись діям історичних осіб і підкреслити те, що ми вважаємо за добре або погане для роздумувань майбутніх поколінь українських вояків і українських політиків. Бо ж кінець-кінців нам треба поставити нашу державу на ноги і час найвищий зробити щось в цьому напрямі на ділі, а не на святочній академії.

Перші наші князі, що записані в нашій історії як Рюриковичі, це не перші володарі України, перед ними було ще багато інших, але наша історіографія дуже помалу відгребує українську старовину і тому ми мусимо сьогодні

покищо починати від Рюриковичів. Треба признати, що цими людьми, що визначили себе в Европі, як незвичайні войовники, володіла також ясна політична думка і вона на сьогоднішній час так само важлива, як була вже тоді: закріпити політикою те, що здобуто мечем. Інакше: нащо воювати? Щоб тільки скривавитись? І з того часу наша історія знає низку міжнародніх договорів, славних на весь світ своїм ясним змістом і стилем. Ці договори вивели нас із темряви Подніпров'я на широкий, культурний, тодішній світ Візантії і Риму. Це була політика. Україна рубала собі мечем шлях у майбутнє і наша історія заповідалась якнайкраще, ми мали всі дані будувати імперію, що сперта на Чорне Море і Балкани, контролювала б Близький, Середній і Далекий Схід і сьогодні висилала б ракети у міжплянетні простори. Це мала бути — тоді закладена — сьогоднішня Україна. А тим часом образ, що його нам історія показує сьогодні — дещо відмінний...

Володимир Великий приніс криваві жертви, щоб з'єднати Україну і вибороти їй місце у світі. Треба сказати щиро, що ми мали дуже мало володарів його покрою. Немає у нас Володимира Другого. А одного такого було за мало. Все, що він робив мечем, мало своє місце у його плянах і вкладалося, як цеглина у державну будову. Тому держава й постала. А побудова власної, міцної держави — це на нашому світі для кожного народу найважніша річ під сонцем і на це немає заперечень ні з боку життьової логіки, ні тим більше — життьових законів.

Але збудувати державу, це одна річ, а забезпечити окуплену морем крови здобич — друга справа. Може невчасна смерть перешкодила Володимирові встановити тверду і обов'язуючу систему, що за нею проходило б наслідство влади в державі. Та все таки від великого будівничого політичного явища, яким є держава, треба вимагати передбачливости на майбутнє. Володимир міг згинути в кожному бою. Отже чому вояк-Володимир не довершив політичного діла як треба — залишиться тереном для довгих історичних дискусій і розшуків. Де були його політичні дорадники, що крім вояків повинні були мати місце при його дворі — також не знаємо. Знаємо зате, що його держава дуже захиталась по його смерті. І коли нарешті із змінним щастям Ярослав, що ми його зовемо Мудрим, привернув її знов до життя, треба було б чекати від нього не тільки власного знання, але й досвіду з пройденого історично-політичного шляху: він же ж сам перейшов через пекло братовбивчої війни. Та ні! Після сорока років панування, після всього доброго, що він для України зробив, після Руської Правди і великих зв'язків з закордоном повторяється стара українська, видно, хиба: вся історія починається і кінчається на нашому поколінні. Ярослав поділив свою, з таким трудом відреставровану державу. Може краще було б його звати Войовничим, як Мудрим — але це залишимо сьогодні вже на боці.

Український меч доказував чудес також на печенізьких і половецьких степах. Але чому українська політика не зуміла їх приєднати собі, опанувати і вживати для своїх великодержавних цілей — невідомо.

І може тому вся наша княжа слава й сила існували тільки так довго, доки їх охороняв княжий меч. Не виросла державна система і не виховано в Україні почуття історичної місії, що було б прив'язало українську аристократію до України раз на все, а українському простолюддю було б давало візію майбутнього. Послаб меч і скінчилась вся наша політика.

А кожний з нас відчуває, що наші шанси були великі. Кожний з нас відчуває, що це наше завдання було стати паном Сходу, ми ж там були перші, ми зорганізувались найскорше, і в пізнішій Москві мав сидіти український ґубернатор, а в Києві російський. Але ми чомусь будували з дерева і глини та ніяк не хотіли перейти на камінь. Дослівно!

За це нас історія покарала. Наша держава впала, настала така руїна, що, здавалося, ніколи вже на цій землі не підніметься український дух. Здавалося тільки, бо ми самі не знаємо, яка величезна сила скривається у наших українських душах.

З темряви згарищ і знищення виросла Козаччина. Відродився в Україні войовничий дух минулого і козацька шабля скоро дала про себе знати всій Европі. Україну пригадали і то добре пригадали. Слідом за князями і козаки здобули море. Слідом за князями і козаки здобули степ. І слідом за князями і козаки стали пострахом сусідів України. Пострахом та й тільки.

Стихійна хвиля всенаціонального відродження винесла на своїх бурхливих крилах Хмельницького. Українська зброя затріюмфувала над найкращими тоді в Европі польськими і німецькими найманими військами. З хаосу перших зривів нового відродження (подібно як тепер) почала проявляти себе вже твердіша лінія побудови і доцільности. Меч українського воїна почав вирубувати не тільки голови ворогів, але й межі відродженої держави. І все йшло якнайкраще — і раптом щось, чого ні ви, ні я не можемо зрозуміти простими вояцькими умами. Польща на колінах і вся

сама історія насуває потребу доконати створену ситуацію та зайняти місце Польщі, перейняти її ролю, що її вона колись перебрала на Сході від пропавшої України. Історія штовхає Хмельницького йти на Варшаву. Зброя в тріюмфі і перемозі, тепер черга на політичні голови докінчити розпочате діло; Богун-вояк з надією глядить на Хмельницького-політика — і щож?

Завертається українське непереможне військо назад, бо немає кому за столом поставити справу так, як меч поставив її на полі бою. Україна програє договір за договором. Кожний гірший від попереднього. Україна втрачає авторитет. Вояцька слава непереможна, але народжується міт про українське політичне безлуздя. Може й не без підстав...?

Причини? Хан зрадив під Берестечком. Гм, кожний татарський хан мав свою ціну. Видно, Хмельницький замало обіцяв. Хіба жалів поляків, що мали йти в ясир. Але коли потім хан крав тисячі і тисячі українців — то це було краще?

Інша причина — чернь. Чернь йде на війну з багатьох причин. Ідейні заложення женуть її із сіл і міст у поле боротися. А там і жажда наживи грає якусь ролю. Адже ж і держави грабують, бо ж нащо окупують чужу територію! Може хтось скаже, що це не морально? А вся війна взагалі — моральна? А чи моральніше що пізніше мільйони українців згинули на власній-несвоїй землі з голоду? Одинока практична мораль у нашому світі — це мораль перемоги. Якщо для побудови української держави треба, щоб наша чернь грабувала сусідів, нехай грабує, вона ж дає своє життя і кров за цю ж Україну. Шкода, що ми не думали у свій час розумно. Пізніше чужа чернь грабувала нас. І до сьогодні грабує. І бачите, у світі ні клята миш за нами не озветься. Ось і мораль нашого оточення.

Прийшов Переяслав, наш Сталінґрад. Після нього ми вже мало мали до говорення у власній державі. Власне із нього починається для нас велика історична наука, що її нам дають до сьогодні москалі. Як перемагати не мавши сили і як закріплювати перемоги, не вигравши ні одної битви. «Учітеся, брати мої» — скаже пізніше Шевченко, але брати до сьогоднішнього дня не вчаться.

Слідом за князями наші чубаті предки уроїли собі також одну істину, що її політично можна лише тоді зрозуміти, коли взяти під увагу, що політики жадної в нас не було. Чомусь найбільшого ворога України добачали в татарах і турках через їхній іслям. Не нашої віри — мусить бути ворог. Смішно подумати, що наші розсварені партії сьогодні роблять це саме між собою: не нашої віри — гірше за ворога!

Спроба Дорошенка доказала дві речі, був бодай хтось в Україні, хто думав розумно і далі: ніхто його не розумів. Нарід наш, як і за часів княжої України, політично не виховався. Коли все було по його нутру, рад був душу віддати, а з москалями, видно, все було по нутру: вони також православної віри, отже й ми віддали їм майже нашу душу. П'ятдесять років добігає, як москалі православ'я відкинули, але душу нашу далі тримають. Годі було це передбачити, скажете, триста років тому назад? Певно, подробиці годі передбачити, але політика полягає на знайденні чітких і ясних принципів власного державного забезпечення і якби ми були їх знайшли, Хмельницький ніколи не згодився б на російські війська в Україні, хоч і під яким претекстом. Бо чуже військо в державі — це смертельна загроза, навіть коли воно спочатку приязне. Це кожна дитина знає.

Спроба Мазепи, це власне політична спроба, радше як збройна, але брак політичної школи відбився на ній катастрофально. Політику треба робити назверх так само як і в середині, а цю останню Великий Гетьман занедбав. Фантазій теж не можна до історії дописувати, але подумаймо самі, якби так Мазепине військо було ще під Полтавою в складі московської армії і якби воно було вдарило москалів тоді, коли шведи заатакували з фронту...? Правда, до цього треба великої конспірації, ну, але нарешті, до чого її не потрібно?

І так прийшла Друга Велика Руїна. Одна потіха, що наш народ виказав велику стійкість за пройдені сторіччя. Ні в чому він не змінився ще від праісторичної України і за Козаччини та Гетьманщини поробив ці самі помилки, що їх робив під княжими скиптрами. Це мав бути доказ нашої трердости.

Ну, а тепер ми вже на більше знайомих водах наших Визвольних Змагань. Але й написано вже багато в нас на ці теми і не має потреби перераховувати наново списаного матеріялу. Краще застановитися над питаннями, що стали перед нами після поразки. Як це так сталося, що ми самі розігнали свою армію додому, повіривши соціялізмові, будьто не буде воєн на світі? Як ми могли бути такі наївно - і злочинно безглузі...? Адже Шевченко кожною сторінкою свого Кобзаря учив нас воювати і про ніщо, але то про ніщо не дбати, тільки про добро власного народу і власної країни. Що сталося з нами у вирі революції? Часи були тоді дуже непевні і найслабший політик знає, що в непевні часи одинокою запорукою безпеки є велика і сильна армія. Виходить, що ми цілковито політиками не були. Ми не зуміли захопити

українські селянські маси, як Хмельницький, ми не спромоглися навіть на якийсь тип політичного, корисного для нас союзу, як Мазепа, ми не притягли на свою сторону нікого внутрі країни і скрахували у внутрішньо-політичній розгрі цілковито. А на зовнішньому відтинку ми довели до капітального стратеґічного злочину: ми відкрили фронти на всі чотири сторони світу і в результаті нас з віддихом полегші сусіди задушили. Ось це загальні риси нашої тодішньої політики: все зроблено не так і не в свій час та з невідповідним партнером. Але український політик, що так себе гордо носив перед війною по залях віденського парляменту і петербурзької думи, готовий брати участь в побудові соціялізму у світі і повний неук в побудові власної держави, не сам один був актором воєнної сцени. Ще був український вояк.

І цей сірий український вояк, за покликом своєї крови і закоріненої в ній традиції, від самого початку робив корисне діло, він чіпляв на шапку Тризуба, в руки хватав кріса і гуртував навколо себе інших для боротьби за Україну. І всюди там, де він діяв як вояк, він робив добре. Всюди ж там, де він починав бавитися в політику, він робив зле. Якби український вояк того часу був залишився тільки вояком, він був би мусів розігнати українські політичні тіла, встановити повну військову диктатуру і керуючись здоровим розумом вже у 1917 році, а не щойно в 1920, змобілізувати всю Україну до всенаціональної боротьби. Але український вояк також підпав під вплив політичної горячки і спасання світу. Він розгубився нарешті в круговороті, що не був йому ясний, а чужа для нього політична гра знеохотила його до решти і він, розізлившись, пішов додому. Не було Хмельницького, не було кому покликати народ. Залишилась горстка, дрібна вояцька горстка, що самою своєю появою привернула українському імені лаврові листки слави, але держави не збудувала, бо до цього треба мас, під проводом горстки з головами на своєму місці.

Сьогодні нарікаємо: які великі були шанси, як ми легко могли тоді не тільки поставити державу, але державу від Сяну до Каспія. а може й дальше, і сьогодні Київ міг бути знов культурним центром Сходу Европи і Заходу Азії, старий Золотоверхий Київ. Але скажімо собі тепер без прислон, чи якби сьогодні така історична шанса нам трапилась, ми були б готові до великого діла...? Чи ми сьогодні стоїмо на світі, як нація, що вивчила велику і страшну лекцію на те, щоб більше не повторити помилок минулого...?

Треба сказати об'єктивно, що дещо ми вивчили, але не все, зокрема слабо стоїть справа із нашою внутрішньою та зовнішньою політикою. Знов ця політика! Не даром англійці виховують своїх політиків цілими поколіннями, не на вітер писав колись Донцов і в нас, що без еліти справа не піде і такої ж думки був і Липинський. Політика — це справа нелегка і до цього треба довго виховуватися. Але коли ми такі бідні на добрих політиків, то чому в нас так занедбаний натуральний національний інстинкт солідарности, який залишається нам одинокою міцною зброєю на місце вишколених кадрів досвідчених політиків? Ми бачили власними очима, що політичне розбиття Визвольних Змагань стало нашою національною могилою. Здається, що тепер вже в нікого немає найменшого сумніву, що першим і основним законом нашого існування є надлюдська солідарність всіх українців у світі, у свідомості, що ця наша тверда сорокп'ять мільйонова громада при наявності одної волі до чину сама собою може від біди заступити всяку політику. Цю лекцію ми вивчили у Вісімнадцятих Роках недостатньо. Ми її не засвоїли до сьогоднішнього дня. Ми тепер робимо ці самі помилки, з тією тільки різницею, що обвинувачуємо інших, а висуваємо на чоло себе. Отже наша внутрішня політика не є в порядку.

Український вояк завтра знов піде. Якби не було, яка війна не вибухла б, під якими прапорами прийдеться йти спочатку — не грає ролі. Український вояк накінець прийде до слова. Але коли він має знов покласти в жертву Батьківщині своє здоров'я, кров і життя, то він має теж право вже сьогодні вимагати від тих усіх, хто хоче робити українську політику, щоб вони ласкаво засвоїли лекції української історії, закопали свої маленькі і смішні міжусобичні топірці і взялися творити політичні рами для Великої Справи. Бо коли доля вже вояка покличе, може бути запізно: тоді вже рішатиме кров.

Глянувши надуманим оком на пройдені сторіччя нашої історії, не можна не прийти до висновку, що ми мали, маємо і будемо мати всі шанси на побудову власної незалежної державности, але при одній великій передумові: забудьмо за внутрішні різниці, закиньмо наші чвари і свари, викиньмо всі «але» із нашого політичного словника і, взявши під увагу грізне мементо княжих міжуособиць та козацьких бунтів проти власних кошових, станьмо духово в одній одинокій національній лаві, без відщепленців, без зрадників і без коляборантів. Зробімо це бодай на той час, доки наше військо не вибоpe нам власної вільної держави. Поставмо хату — а тоді поскладаємо в ній наші політичні меблі.

Це здається дуже проста справа, — але якаж вона трудна у нас! Та це не значить, що її маємо закинути ради наших уроєних чи правдивих комплексів внутрішньої меншевартости: ми мусимо працювати у тому напрямку і власне тут, на цьому місці і в цю історичну хвилину, коли наближається Третя Війна, український вояк звертається до всіх політичних діячів серед українського народу, **по обох сторонах залізної заслони:** пам'ятайте, що ви в першу чергу українці, пам'ятайте, що вашим завданням і ціллю вашого життя є помогти своєму народові і Україні, пам'ятайте, що в нас ніщо не розділяє, як тільки ворожа рука і ворожа підлість.

Цю руку і цю підлість український вояк знищить. Але горе тому, хто у Велику Хвилину свідомо чи несвідомо допомагатиме ворогові.

Український вояк за собою ганьби не має. І українська політика мусить з ним порівнятись — на добро України у прийдешніх сторіччях.

Евстахій Ільницький

ЗУСТРІЧ ІЗ ТАНКАМИ

Епізод із боїв Дивізії «Галичина» в липні 1944

Легко знайти на карті битий шлях (шосе), що тягнеться від Бродів на полудень в напрямі м. Золочева і проходить через містечко Підгірці. Рівнобіжно до цього шляху, в віддалі меншбільш 5 км. на схід нього, пробігає бойова лінія. Там частини дивізії «Галичина» стоять у затяжних боях з переважаючими силами совєтської армії.

Навіть і не військовик може зрозуміти, яке значення має добрий шлях позаду бойової лінії для довозу зброї, муніції і харчів на фронт та для пересування військових частин у загрожені сектори фронту. Що гірше!Ануж прорвуться ворожі танки через фронтову лінію, займуть дорогу і вдарять з-заду! За танками може вкотитися і піхота. Таку дорогу треба було забезпечити.

В перших днях другої половини липня чота протипанцерних стрільців (приділена до 2-го куреня 30. п.) дістала наказ вирушити й заняти становище при битій дорозі в віддалі яких півтора - два км. на південь від згаданого повище містечка Підгірці.

Чота мала 3 протипанцерні гарматки, калібер 3.7 см. і по 5 стрільців обслуги. До кожної гарматки приділено по одному скорострілові й по двох стрільців до обслуги.

Перед 10-ою годиною ранку чота затрималася. Перед нею поле, а за ним у віддалі яких 800 м. ліс обабіч дороги. На лінії лісу губиться дорога: вона повертає наліво в ліс. Перша гарматка й один скоростріл окопуються на право від дороги, друга і другий скоростріл на ліво від дороги, майже на рівній лінії з першою, третя й останній скоростріл теж на лівім боці дороги на 150 м. перед другою. Так тоді, ця третя гарматка була найближче лісу.

Уся ця робота виконана скоро й докладно. Стрільці досконало вишколені, віком молодці 18-20 літні. Година 10-та, чота готова зустрінути ворога, якщо він появиться.

Та довелось таки довго пождати. Минали години за годиною, сонце вже з полудня до заходу вандрує, а тут ні слиху, ні диху. Терпець от-от уривається так довго на дармо в ямах без руху куняти. Стрілки на годиннику показують четверту годину, аж тут почувся шум із лісу. Стрілець перемінився в зір і слух. Минає хвилина і на дорогу викотився один совєтський танк і то груба штука, за малу хвилину другий, за ним третій. Що за диво! Замість їхати дорогою — перший танк повертає на поле і суне в прямій лінії до нашої третьої гарматки, тої найближчої до лісу, другий танк і третій теж завернули на поле, але подальше від першого, так що всі три танки знайшлися по тому самому боці дороги, де замасковані наші гарматки третя і друга. Чому ж танки не поїхали дорогою? Мабуть підозрівали, що дорога замінована, хотяй насправді так не було. Та все одно, наша чота приготована на всякий маневр танків.

Знищений совєтський танк

Перший танк суне в прямій лінії на нашу третю гарматку. Коли знайшовся у догідній віддалі до стрілу, вилітає з гарматки стрільно і попадає в чоло танка, але не пробиває панцера. Гарматка віддає другий стріл: результат

такий самий. Димок від вистрілу зрадив становище гарматки, а тоді з танка попадають стрільна прямо в становище гарматки... Кров молодих сімох стрільців гойно зросила рідну землю...

Танк посувається дальше наперед... друга гарматка мовчить, не зраджує свого місця. Коли танк знайшовся у догідній до стрілу віддалі для гарматки на правому боці дороги — та ще й відслонив свій бік, тоді перший стріл з гарматки попадає в цей «м'ягший» бік танка, пробиває панцер і... експльозія — гурра! Танк горить... чорні густі клуби диму криють поле і заслонюють нас від двох останніх совєтських танків. Вони й не наступали тільки завернулися на дорогу і зникли в лісі.

Чота виконала своє завдання: ворожий напад на наш відтинок від тилу був зліквідований. За це віддали своє молоде життя сім стрільців. Але вони витривали на становищі до кінця! Чесно сповнили свій вояцький довг. Старі римляни все воювали. На протязі тисячі літ святиня Януса в Римі тільки два рази була зачинена на знак, що нема війни. Воєнний дух римлян сконцентрований у їх пословиці: воювати є конечно, жити — не конечно.

Чи ж мали ми без спротиву — без огляду на вислід — приняти ворога, що мільйони українців знищив і, певно, ще й далі буде нищити?

Не співай ми, моя донцю, про того героя,
Бо в героя перше слово....
(З геройських коломийок)

ГЕРОЙСЬКЕ

Так вийшло, що в дивізії я не став героєм... Мемуаристика воєнна не бере в реєстр того, що кожний вояк з більшим чи меншим ентузіязмом практикував на фронті, а саме, трясення штанами. Шкода! — через це, я не попав до історії.

Одиноке геройство на яке я спромігся, правдоподібно несвідомо, було тоді, коли вступив у стан супружеський. Згадую про це, бо заходить безсумнівна подібність з моєю дивізійною кар'єрою. У першім і другі случаї я був добровольцем і... попав у полон. У супружжі — полон ще триває і, мабуть, жде на трету світову війну.

Та героєм я таки став, не на ділі, а у своїм переконанні. Історія цього здається проста, та все таки складна. Як примірний еміґрантський комбатант, я не пропустив ні одної «академії», військового апелю і інших громадських пікніків. У нас того добра сила силенна і вже через те треба мати певну дозу геройства, щоб пережувати увесь той високої напруги патріотизм. Таку дозу я мав від уродження, і кожна імпреза, надівана густим геройством, поволи, але послідовно, капала своєю великістю у мою душу, вертіла корито для майбутнього потоку. Хоч з академічних сцен ніхто не показував пальцем на мене як героя, але говорилося про світлі події, коло яких я крутився. Поволи, поволи, я приходив до переконання, що з мене є таки герой. Процес той тривав би коротше, та у мені сидів гальмуючий голос провокативного забарвлення.

Вуву, не роби з себе геройського дурня, бо це тобі підходить, мов міністерська тека... Свою рахітичну амбіцію дай випростувати доброму ковалеві.

Мовчи, моя амбіція є окей! Окруження робить з мене героя, не можу відкидати почести.

Окруження таке саме як і ти - товариство геройської адорації. Мастите свої сиві і лисі голови повидлами хвальби і - музейности.

Якби ваші колеґи, які впали в боях і не зазнали еміґрантського ґетта, прийшли з неба на землю, то зразу, набили б такі, як твої, геройські комбатантські пики.

Та що ви тут на землі робите? Натворили ряд комбатантських організацій і кожна з них на свій спосіб кадить нам через цілий рік ріжним димом. Ті димні копоти сунуть в облаки, аж небесні власті вже декілька разів слали фаєрманів, щоб гасити пожежу в українськім секторі. Нам неприємно перед другими — від вашого кадила заносить і ми цього не хочемо. Схаменіться, зберіться в одну організацію і - як кожний нарід робить - ушануйте нас раз у рік, але спільно, святом невідомого вояка.

З одної академії я вертався дуже піднесений на дусі, бо промовець говорив, що дивізійники боролися мов тигри, наступали як леви. Цікаво, чи я ще маю щось з лева?
Дома замкнувся у лазничці і перед дзеркалом почав шукати за «левиним» на своїм обличчі. Провокативний голос змісця відізвався:

Лице ще нічого собі, та Дарвін твердив, що людина походить від шимпанса.
Мене огорнула лють, та враз нагадав тарзано-

вого каміка зі «Свободи» і лева Нуму. Я жорстоко скривив обличча і видав огидний рик перемоги. У цім моменті, моя горішня штучна щока полетіла на землю...

Герой - глузував голос - беззубий лев! Маєш щастя, що твоя жінка цього небачить, бо дражнила б тебе бабою Ягою до самої смерти.

Я скаженів - вхопив голос за горло і так довго дусив, поки цей не видав останнього віддиху. Ще теплого трупа викинув я зі своїх думок, геть на смітник забуття. Від того часу ніхто вже мені не перешкоджав, і я став у своїм переконанні сто-рідсотковим героєм...

Добре мені з тим, люди дивляться, мов на героя, ходжу, говорю, поводжуся по геройськи. — Герой, тай годі! Тільки рідна жінка — опозиція,

— Щось твоя, Вуву, геройська грудь змінила ґеоґрафічне положення, бо її підперезуєш поясом. Героїжся скільки хочеш, лише менше горівки пий.

...Як німці Хрущова почали мулярські роботи в Берліні, я мало не урвався з нетерплячки. Кожного дня очікував листовного покликання з Вашинґтону. Не прислали,бо безпосередня загроза війни пройшла, а не то, як моя жінка голосила, що такі військові експерти як я, добрі лише для політики під церквою.

Я всетаки постановив держати себе в теоретичній заправі і зарезервував усі воєнні телевізійні фільми. Жінка в крик:

— Здурів старий геройсько, я в хаті по 10 год. вечором фронту не хочу, ще мені стіни від гуркоту потріскають; подруге - мене цікавлять лише любовні історії.

Я стратив багато часу, заки переконав жінку:

.....Голлівудські воєнні фільми так побудовані, що, як на фронті затихає пекло, то військо йде назад на кватири, а тоді обов'язково слідує любовна історія. Буде для мене і для Тебе.

Від тоді разом оглядаємо фільми. Звичайно коло мене скринка з пивом, жінка обкладається косметичною хемією та наводить красу.

Телевізія гримить, гармати бють, ґранати рвуться, наші наступають, а я смокчу пиво, — жінка, ні чичирк, тне, пилує і малює нігті в різні кольори. Як на екрані затихає, жінка питає:

Вже військо пішло на кватири?

У одному фільмі, по кривавій атаці, здоровий друг, ніс на плечах раненого друга до шпиталю. Тому, що перестали стріляти, жінка глянула на екран і розсміялася на цілий голос.

— Що з тобою? Тут така сцена, що вражливе серце і без тромбози може перенестися нагло й несподівано у вічність, а ти іржиш мов дивізійна коняка підчас попасу!

— Я уявила собі тебе у такій ситуації... В хаті, як пересуваєш фотель, то хапаєшся за крижі, а що було б, якби мусів тепер піднести дорослу особу? Ще не підніс би, а вже треба було б кликати швидку поміч для ще одного раненого.

Скажіть, як я мав зареаґувати на це? Мені осталося тільки — зіґнорувати!

Одне з моїх геройських зайнять - думання. Передовсім практикую це в суботи, коли жінка робить порядки в мешканні. Котроїсь там суботи, лежу на канапі та передумую щойно прочитане в мюнхенських дивізійних «Вістях»: сварню з нюйорськими «Вісті Комбатанта». Скільки можна про війну писати! А як того не стає, то чому не воювати поміж собою?

— Вуву, кличе жінка.

— Мовчу.

— Геройчику?!

— Га?

— Не гакай, а ходи до кухні. Я принесла драбину, все готове, ти лише мусиш вилізти і починати змивати стелю.

— Не полізу.

— Чому?

— При летунстві не служив — гірське повітря зле впливало на мою нервову систему, тому з драбиною не підходь.

— Бери ганчірки - лягай на живіт і шуруй підлогу в покоях!

(Це було сказане дуже рішучо).

Я міг крутити, що служив при підводних човнах, а жінку знаю: вона готова напустити воду в лазничку, заставити мене поринати і під водою чистити ванну. Тому вже залишився при підлозі.

Вуву

****

Справність

Бенні Ґудман виступає із своєю джазовою оркестрою в СССР. Йому показують совєтські досягнення, як звичайно. Але Ґудман хоче побачити Совєти без прикрас, отже заднім виходом виходить з готелю і зникає.

Немає день, два, три. — Паніка. — Американська амбасада протестує до совєтського уряду, той насідає на МВД. Через три дні телефон до американської амбасади:

— Здєсь МВД, Москва. Зловили вісімнадцять підозрілих. П'ятнадцять вже призналились, що вони Ґудмани. Трьох ще допитуємо. Котрий ваш?

«ЧОЛОВІК СТРІЛЯЄ — БОГ КУЛІ НОСИТЬ...»

Був чудовий весняний ранок. Передо мною гірський потічок, невеликий мостик і мурована словінська хатка. Було зо два кільометри до місця постою нашого батальйону. Я рішився трохи відпочити по цілонічній їзді санітарним возом. Віз із одним санітарем від'їхав до призначеного місця постою, а я з другим санітарем мав іти далі вже пішки.

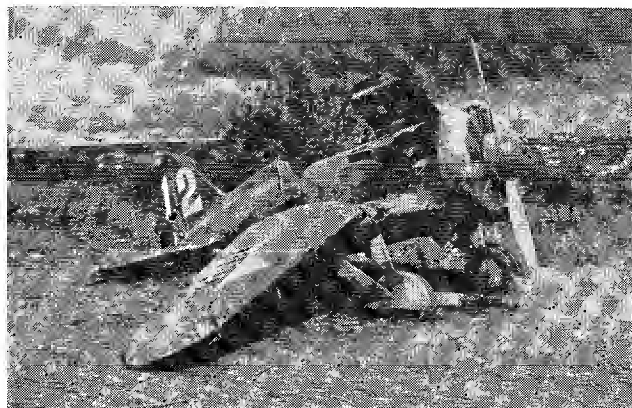
Коло цеї хатки була розташована частина вермахту з кількома тягаровими автами. В хаті зустріли кількох вояків вермахту і словінську родину. Горів огонь у печі, а по хаті розносився приємний запах кави. Господиня без зайвих питань доставила на стіл ще два горнятка. За кілька хвилин перед нами на столі кава з молоком і домашній свіжий хліб.

Ледви вспів я розмішати цукор і покоштувати каву, коли почувся клекіт моторів літаків. Всі позривалися з місць і вибігли на двір. Надлітали чотири літаки Тіта, одномоторові зі скорострілами вбудованими з-переду літака Вермахтівці бігли панічно в напрямі дерев, щоб заняти «фоллє декунг». Я рішився не віддалятися далеко від кави, тому пішов за хату і обсервував ізза рогу, як перший літак почав обстрілювати авта, — але без успіху. Надлітав другий. Його напрям був якраз на хату так, що я почув удари куль в дах і мури хати; зо стін посипався порох. Третій і четвертий пролетіли дальше. В міжчасі перший завернувся та почав обстрілювати ціль із противного боку. Тож я перейшов і скрився за стіною хати з другого боку. Цей, здається, таки завзявся на хату чи на мене, бо сипав кулями по мурах хати. Завернулися теж і три інші літаки, але їх огонь концентрувався більше на міст та авта, що стояли недалеко. Котрийсь літак кинув п'ять невеличких бомб і одна з них запалила авто. Це мабуть, летуни уважали за успіх, бо зараз же й відлетіли.

Ніхто не був ранений. Коли я вернувся до хати допити каву, мене взяла лють. Цілий стіл був засипаний відламками цегли і порохом. Пропав наш сніданок!

Без пригод дійшли ми до місця постою. Це був невеликий лісок під горою, близько дороги. Тут була певна забезпека перед обстрілом. Дорогою просувалася валка мадярських утікачів. Вози наладовані домашніми достатками, жінки, діти, старики і хворі. І чудові мадярські коні.

В полудневу пору знов явились літаки та почали обстрілювати дорогу. Жінки хватали дітей і втекли з возів. Остали на дорозі вози й коні, а на возах деякі хворі, що не мали сили втекти. По відлеті літаків дорога уявляла собою одне пекло. Убиті й поранені коні, один хворий мадяр забитий, плач жінок і дітей. Ніколи не забуду пару чудових білих коней, що в судорогах кидались біля воза. П'ятна темно-червоної крови сильно відбивались на білій шкірі коней.

Зістрелений совєтський літак

Наша частина не мала протилетунської оборони, а моя думка, уставити машинові кріси до обстрілу літаків була без успіху, бо командант батальйону наказав: «фоллє декунґ».

Около 5. год. пополудні ми почули знов гук моторів і стріли. Здогадуючись, що літаки так, як і попередні будуть перелітати понад дорогу, що проходила в цьому місці між двома горами, я взяв зі собою двох стрільців на узбічча гори над дорогою. Здалека побачив я першого літака, що летів у напрямі до нас. Я взяв кріса від одного стрільця і приготувався до стрілу мимо скептичних завваг стрільця. Перший літак пролетів за високо, так що я не пробував стріляти. Другий літак знизився, обстрілюючи дорогу, а в моменті, коли зближався до мене на віддаль яких 50 метрів, я був готовий до стрілу. Коли ж мотор літака був около 10 метрів до лінії стрілу, я вистрілив. Я був певний, що куля попала в ціль. Але в першій хвилині не було жадного видимого результату. Щойно за кілька секунд я завважив що летун виключив мотор і літак почав опадати в напрямі на поляну, що була около 500 метрів від нас. Приземлюючись, зачепив за дроти високої напруги; кілька скоків по землі і став спокійно.

Коли ми за кілька хвилин добігли до місця,

де розбився літак, там вже було кілька вояків вермахту. Тулуб літака був розломаний і одне крило відірване. Летун, викинений з літака на яких 20 метрів лежав мертвий — правдоподібно від удару літака об землю. Мав прострілені обі ноги на висоті стегон. По мойому стрілі летун був, мабуть, настільки притомний, що виключив мотор і ранений, старався осісти на поляні. Якщоб не зачепив дроти, то міг вийти живим.

Але чоловік стріляє, а Бог кулі носить. Я бачив покалічені білі коні, бачив убитих невинних людей, чув плач жінок і дітей — то й мусів стріляти.

Д-р К.

ДВА ДНІ В ПАРТИЗАНЦІ

(Причинки до історії Українського Леґіону Самооборони)

Майбутньому історикові, що схотів би спокійно й безпристрасно згадати й описати всі ті самостійні українські військові з'єднання леґальні, так і підпільні, що боролись проти большевизму, прийдеться побороти багато труднощів, щоб тільки зібрати відповідний матеріял.

Набрала серед нашого еміґраційного суспільства права громадянська думка, що не варто, а то й не можна про ці чи інші справи, події чи особи писати бо... — і тут приходять вже зовсім стандартні вияснення — ще не час, ще не можна, відкриємо карту (історії) для большевиків. Всі ці оправдання є несуттєві й навіть хибні, бо як західні держави так і Москва, на основі здобутих нім. документів знають далеко більше, як ми собі уявляємо. Хто слідкує за мемуаристикою 2-ої світової війни стверджує, що українська справа, а головно участь українців у війні проти большевиків є представлені неправдиво й ворожо до українців. Щойно тоді появляються (і ті рідко) статті-спростування з української сторони — тим самим ставимо себе по стороні обвинувачених, які стараються очиститися від закидів.

Можемо рівночасно зауважити, що деякі укр. політичні круги старались показувати деякі військові одиниці не в дійсному, історичному світлі. Якщо б прим. не було дискусії на тему д-ра Оберлендера — українське суспільство не знало б про те, що дійсним к-том т. зв. Українського Леґіону «Нахтіґаль» був Оберлендер, а не Роман Шухевич.

Ми мусимо написати історичні причинки про допоміжну українську поліцію, участь українців у Варшавському повстанні та в різних інших з'єднаннях нім. збройних сил. Одною з таких військових одиниць, що про неї не має багато писаного матеріялу є т. зв. Український Леґіон Самооборони (УЛС), який повстав зі збройного підпілля ОУН під проводом полк. А. Мельника на Волині і складався головно з груп із Луччини, Крем'янеччини й Дубенщини. Не буду переповідати історії, бо сам її добре не знаю, бо до Леґіону попав я щойно в серпні 1944 р., коли він стояв постоєм у селі Воля Буковська к. Мехова в Польщі. Історія постання Леґіону, це заразом історія наших невідрадних і трагічних внутрішньо українських непорозумінь в час 2-ої світової війни.

Мав Леґіон також і офіційну німецьку назву, яка не була дуже почесна. Провід в Леґіоні був потрійний — офіційний український, останньо полк. Герасименко «Тур», на мою думку слаба індивідуальність на тому становищі, дальше ішов провідник політично-партійний, який вповні й задовільно співпрацював з українським військовим зверхником та врешті німецький. З нім. сторони очолював УЛС май. Бігельмаєр, який однак не був первісним зверхником. Перший командант сот. Асмус згинув від польської партизанки в часі переїзду Леґіону з Волині в напрямі Кракова. Крім нім. команданта було ще більше нім. старшин і підстаршин, які говорили також польською, російською чи українською мовами. Цікавою особою був підстаршина Равлін, німець який володів рос. мовою і якого завданням було збирати якнайдокладніші інформації про настрої в Леґіоні і інформувати нім. команданта.

Німці здавали собі справу, що всі укр. старшини, підстаршини й стрільні являються українськими патріотами, що участь їх по нім. стороні є кон'юнктуральна. Знали німці також що кожний вояк-українець, беззастережно виконає приказ укр. проводу — натомість не виконає ніякого безпосереднього нім. наказу. Хоч як невигідно було німцям толерувати укр. провід — обставини їх до цього одначе заставляли.

Леґіонери були не тільки добрими вояками, але й національно-свідомим елементом і не були вдоволені зі свойого побуту на польській етнографічній території. Всі вони горіли бажанням повороту в рідні волинські ліси, боротись проти червоного окупанта.

Німці старались різними способами зломити вплив і значення українського проводу, чого однак до останніх днів існування УЛС не осягнули. До Легіону пристали були також і деякі менші відділи як прим. т. зв. Холмська Самооборона під проводом сотн. Юрія Лукащука, як рівнож і поодинокі особи, як приміром полк. Петро Дяченко — кол. командир Чорних Запорожців — а також деяке число старшин звільнених з різних причин з Дивізії «Галичина».

Було також деяке число кол. членів т. зв. 207 поліційного батальйону, переважно зі Східніх Земель, які втекли з сотні в Мехові до Легіону після частинного роззброєння та з обурення на погане трактування їх німцями. Події зв'язані з т. зв. 207 поліц. баталіоном є досить цікаві й при нагоді до них повернуся.

При Легіоні були добрі військові фахівці, існувала підстаршинська школа, а в грудні 1944 р. на постої Легіону між Краковом і Бохнею — стація залізнича Клай, зорганізовано також і старшинську школу, яка була зорганізована у спеціяльній сотні.

***

Різдвяні Свята 1945 р. всі ми святкували ще в місцях постою між Краковом і Бохнею. О. Палладій Дубицький (капелян Легіону) і його помічників о. Іов Скакальський відправили торжественні Богослужби, а вояцтво святкувало як попало, панував веселий настрій, хоч підсвідомо насувалось питання:

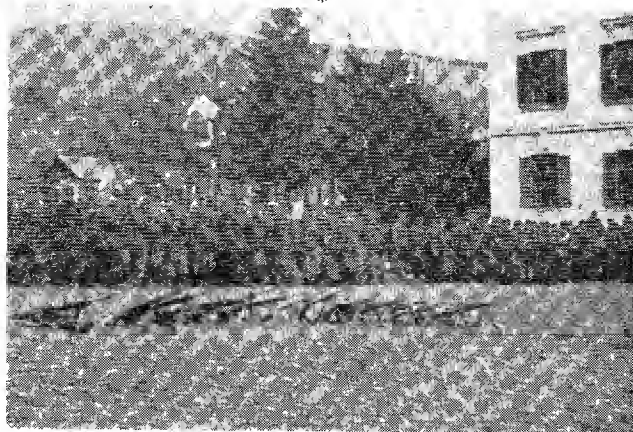
— Де святкуватимемо слідуючі Свята? Ми бачили неміч німців, але вони нас вже мало цікавили, ми думали про себе. Дуже живо дискутувалась тоді проблема переходу Легіону в партизанку й пробиватись на рідні землі.

Легіон був «змоторизований» на фірах. Кожний стрілець мав кріса, було кільканадцять легких кулеметів (дехтярів) як рівнож 2 Максими й дві протипанцерні (совітські) армати. Приблизний чисельний стан був 600 душ з санітарним (сестрами) персоналом і також з деякими членами родин. Легіоновим лікарем був д-р Їрґенс — лотиш з походження.

12 січня виїхала велика валка боєвої частини УЛС на поборювання польських партизан в околицях Закопаного.

До місць нашого постою ми вже ніколи не повернулись, большевицькі війська прорвали фронт і без більшого спротиву попрямували на захід. Наш відділ призначено ще було до оборони Кракова, до якого ми вже не могли дійти, із західніх передмість завернулися. Короткий побут в околицях Моравської Острави, призначення до Праґергофу (Югославія) на поборювання партизан, на наше щастя задержані в Марбурґу (Словенія) і спрямовані на постій до австрійських сіл Обершварца, Унтершварца і Шпільфельд, які лежали на північній стороні ріки Мур.

***

Після розброєння в Югославії

Від перших днів нашого побуту в Австрії почали кружляти «паролі» про включення цілого Легіону в ряди Дивізії «Галичина». Хто був автором, або де було джерело пароль — ніхто не знав, бо німецька команда, як тільки ми опинились на нім території з місця відсепарувала себе від укр. проводу й щораз частіше видавала (головно через Равліна) безпосередньо накази. Беручи все це до уваги, а також і практичну потребу УЛС для німців — поборювання партизан, дальше вдержування Легіону як самостійної одиниці стало зайвим.

Врешті «паролі» стали дійсністю. В початках березня 45 р. до села Унтершварца, де примістився був нім. штаб УЛС — приїхала дивізійна оркестра, щоб з парадою перебрати Легіон в ряди Дивізії «Галичина». Кількакратно відбув також наради з май. Біґельмаєром командир дивізії Фрайтаґ. Спакував я всі свої речі ще вечером і скоро положився спати, щоб слідуючого дня бути випочатим.

Десь коло першої години ночі збудило мене настирливе стукання до вікна.

— Бунчужний Орест, вставайте!

— Що сталось?

— Ідемо в партизанку.

Скоро одягнувся, зібрав найконечніші речі, впхав ще якісь консерви до моєї хлібної торби, вийшов на двір і включився в рух вояцтва. Довідуюсь на борзі, що хор. Роман Кивелюк і хор. «Коваль» очолили «партизанку».

— Ідемо до ген. Михайловича, а при помочі його людей — горами проберемось в Україну. Інші старшини не пішли. Від многих заносить алькоголем. Чи повідомлено зараз німців не знаю, вже після нашого переходу ріки Мур, полк. Герасименко повідомив май. Біґель-

маєра про все.

Над рікою Мур — підстаршина «Чалий» перейшов по линві руками на другий беріг, розбив колодку порому, при помочі якого всі ми — вже як партизани, перейшли на другу сторону.

При першій зустрічі з Ромком, одержав я офіційне призначення бути інтендантом. Я з місця здав собі справу з важливості завдання, тим більше, що кожний «партизан» мав не більша як 2-денний запас харчів. Ми мали майже 20 легких кулеметів, 2 важкі кулемети, кріси, машинові пістолі та гранати. З попереднім партизанським вишколом наша група зложена з приблизно 250 осіб являлась поважною боєвою одиницею.

Ромка Кивелюка знав я ще з часів т. зв. першої еміґрації з Кракова з 1940 р., мабуть мій одноліток, мабуть студент ветеринарії у Львові. Мав велике замилування військовим ділом, перейшов кілька, таборового порядку, військових вишколів у Кракові, був на Сході, командував якоюсь добровольчою кавалерійською одиницею, член ОУН (під проводом полк. А. Мельника), товариський і веселий, любив дисципліну й вимагав дисципліни від вояцтва. Був у вишкільній сотні при сотн. Оксентієві (який в 1955 (?) р. добровільно повернувся до СССР і сьогодні перебуває в Ленінґраді), який був к-ром сотні. Походив з Тернопільщини чи Теребовельщини.

Відійшовши подальше від ріки Мур — весь наш «партизанський загін» розтаборився. Протягом дня нав'язано контакт з четниками Михайловича, як рівнож з полк. Герасименком, який через своїх курієрів старався нав'язати з нами контакт та перемовити до повороту, побоюючись репресій з нім. боку. Німці були люті.

Ген. Фрайтаґ, який мав «урочисто» включити під свою команду, довідавшись, що случилось від'їхав у свояси, а дивізійна оркестра не мала потреби довго грати принимаючи рештки УЛС, головно господарську сотню.

***

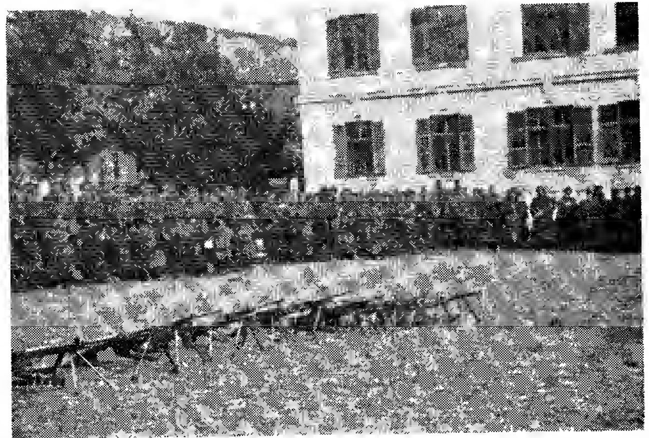
«Котьо» доложив Ромкові, що контакт з четниками встановлений і маємо вечером одержати від них провідників, які заведуть нас у розташування їхніх віддділів.

***

Як тільки четники довідались з ким мають діло, зараз вислали двох своїх відпоручників зі звітом до своїх зверхників — ґештапо в Марбурґу. Якраз підчас їхнього звітування, і дискусії, що з нами зробити, прибув туди, офіційно завізваний, сот. Дивізії «Галичина» д-р Любомир Макарушка. Про це оповідав мені особисто сам д-р Макарушка, багато призабув я, який з місця став перед дуже поважною проблемою.

Бунт і непослух у війську карають смертю, тимбільше підчас війни й ще до того у німців, які на всіх чужинців дивились, як на щось нижче, отже загроза щонайменше десяткування дуже поважна. У справу вмішалось ґештапо, що ще більше ускладнювало ситуацію.

Дивізія постановила взяти нас силою. Наші «союзники» четники одержали наказ від ґештапо запровадити нас на заздалегідь вибране місце, де нас слідуючого дня окружать і силою включать до Дивізії.

Після розброєння, Югославія — березень 1945

Німці в Дивізії не знали як поступити, чи заалярмувати одну якусь частину, чи шукати якоїсь іншої розв'язки. Вони побоювались, зовсім оправдано, що українські вояки Дивізії не будуть по нас стріляти, ба що більше можуть перейти на нашу сторону. Змобілізовано в першій мірі німців і тільки декого з українців.

***

Мороз лиш слабо стягнув словінське болото. Ніч темна, що на 2 кроки не видно. Тільки четники мали електричні лямпки.

Над раном добились ми до якогось села, виставили подвійні стійки і хотіли якнайскорше відпочати. Мешканці домів не сміли покидати домів без нашої охорони.

Змучений і заболочений положився я, щоб відпочати, як зв'язковий від Ромка доповів алярм через підозріло збільшений рух на дорозі військових авт, які остановляються, а вояки творять маршові одиниці.

— Алярм!

Всі знову на ногах. Провіряємо зброю. З малою групою вояків прямую попід ліс в сторону горбка. В лісі є вже вояки Дивізії з кулеметом. Якісь вояки мене поздоровляють, не сподіваючись, що наш відділ це тіж «партизани», за якими шукають.

Весь наш відділ різними доріжками дібрався до горбка, який домінував своєю височиною над околицею. Видно, що дивізійна облава зорієнтувалась, що ми не є з Дивізії і вже майже під вершком обстріляли нас понад голови з кулемета.

Кожна група мала свої пригоди прямуючи до горбка — маємо одного легко раненого в ногу. З горбка видно оточувальний рух вояків Дивізії.

Настрій серед нас «партизан» — невиразний. Відчув це Ромко, а здаючи собі справу з відповідальности, скликав на горбі нараду поставивши одне тільки питання.

— Остаємось в партизанці, чи йдемо на переговори?

Відповіді не було, а раз не має відповіді — є вагання.

— Підеш з хор. «Ковалем» (псевдо) на переговори з німцями — приказав мені Ромко.

Можу сказати, що я був один з немногих в Легіоні, який вправно володів нім. мовою, тому й вибір впав на мене.

Так є -- згідно з військовим звичаєм — відповідаю.

Випорожнюю всі свої кишені, оставляю пістолю, і зі страхом, вимахуючи білою хусткою, разом з хор. «Ковалем» сходимо по узбіччю гори в долину. По середині гори вискочив з якогось укриття нім. підстаршина й якийсь наш вояк. Побачивши у мене на грудях ленту нім. медалі, а на руках срібні паски «шпіса» закляв здорово, і з тріюмфом, під багнетом спровадив мене до май. Кашнера — к-та протипанцерних арматок.

Віддавши почесть і замельдувавшись відповідно, представився я як парляментар. Ромко наказав нам продовжувати переговори до вечора, щоб при сумерку вирватися з окруження.

Мій співрозмовець відчув мою тактику і в категоричний спосіб настоював, щоб ми сейчас зійшли в діл, бо в противному случаї вони підуть до нас, а тоді... (можна було сподіватись найгіршого).

Його погрозам я не прикладав великої ваги, бо побачив, що війська багато не має. Не маючи змоги дальше продовжувати торгів, я заявив, що мушу про це замельдувати нашому командирові. Мене відпустили, але «Коваля» задержали, ще й відібрали пістолю.

***

Як ми зійшли на переговори, до Ромка привели малого словінського хлопця з листом від сот. д-ра Л. Макарушки, в якому пропонував нам, в імені командування Дивізії повну амнестію і поміч в перекиненні в партизанку на Рідні Землі. Чи той хлопець заніс сот. д-рові Л. Макарушці відповідь — не знаю, бо скоро опісля з'явився в таборі д-р Макарушка особисто. Завдяки його дипломатичному посередництву (кол. посол УНДО)) і турботі про нас, Ромко рішився зійти в долину й включити цілий відділ в ряди Дивізії.

Звіт з моєї парляментарної місії був вже зайвий, бо цілий наш «партизанський» відділ, малими групами почав сходити вниз.

Я вдягнув свій, ще з України кожушок, причепив мою пістолю і з групою 20 людей зійшов на шосу. Якомусь нім. підстаршині подобалась була моя нова, бельгійська пістоля і без питання зірвав її з пояса.

У нас не було якогось суму, поденервування. Ромко зарядив збірку — право руч, ходом руш, пісня — і з піснею на устах, бадьорим кроком дійшли ми до місця, де стояли шеф штабу Дивізії майор Гайке, сот. д-р Л. Макарушка, хор. Д. Маслій і ще дехто.

Майор Гайке був мило врадуваний нашою поставою. В кількох словах заявив, що ніякого переслідування не буде, що всю зброю можемо задержати, як також все наше добро. Перекладачем був сотн. Макарушка.

Почувши таке ствердження і маючи начеплені мої військові вилоги, досить гостро зажадав я від того нім. підстаршини віддачі пістолі. Давши йому певні поучення, щоб перед вищим ступенем заховував приписану військову форму, відібрав я свою пістолю.

Якраз підчас промови майора Гайке бунч. «Клин-Міша» підійшов лісом до Ромка Кивелюка й запитав:

— А може так сипнути по німцях з кулемета, вони всі так гарно стоять у купці?

Ромко не погодився.

Бунч. «Клин» за старою партизанською засадою не здався, обставив своєю чотою всі стратегічні пункти й хотів нас визволяти, якщо була б зайшла потреба.

Вже під вечір ми рушили в сторону Марбурґа до села Фраугайм на Словенії, де мали ми бути офіційно включені до Дивізії. Всі ми були дуже помучені. По дорозі я таки заночував і щойно рано дійшов до «кадри». Заопікувався нами хор. Ігор Руденський з постачального батальйону.

Ще того самого пополудня всіх підстаршин і старшин відставлено до запасного куреня під к-ду май. Кляйнова, який перейшов був до Дивізії з 204 поліц. батальйону.

Май. Кляйнов мав марку україножера і жор-

стокого командира. Нас він оминав. Я особисто уважаю, що нас він боявся, бо зразу пішла вістка по Дивізії, що «партизани» німців не люблять.

Робили ми муштру, але навіть ті молоді й недосвідчені вишкільники скоро пізнали, що вони можуть багато дечого навчитись від тих волинських партизан.

Нас не потягали до ніякої відповідальности. Зі стрільців створено головно т. зв. ловецькі чоти, які імпонували всім своєю дружбою і знанням військового діла.

Коротко перед виходом нашої чоти проти тітовських партизан, переїздом до штабу Дивізії загостив до нас хор. Роман Кивелюк. Добрі його знакомі відраджували йому їхати, пропонували втікати.

Не послухав. Скритовбивчо убив його дивізійний ґештаповець — мовляв: втікав.

Ніхто не прикрасить могили хор. Ромка, як всі його популярно звали, бо й не відомо, де його похоронено.

Так закінчилась наша 2 денна партизанка, осталось тільки прикре враження з вислужницьких четників німецькому ґештапо.

Орест Городиський

Л. Р.

«ПОЛОНЕНСЬКА УКРАЇНА»

Я звертаюсь до всіх товаришів по зброї з об'єктивним питанням: що може цивільна оферма знати про воєнний полон? Ще може жонаті мають сяку-таку уяву, бо на власній шкурі відчувають окупаційну владу, яку, як кожну владу, треба годувати, одягати і ще догоджувати, що була задоволена. Боком кажучи, супружжя під цим оглядом дуже подібне до Большевії: не тільки треба зносити всі труди і терор, але ще й ентузіястично це все сприймати. Вибачте за делікатне порівняння, але воно насувається на думку навіть жонатим воякам, які мають за собою тверду школу військового і полонського гарту.

Отже, коли ми почали писати про полон, то тому, дорогі друзі, що у полоні ми всі разом вперше зійшлися докупи і подивилися на себе та почали себе обмовляти. Адже всі знаєте тепер, що коли хорунжий Федюк ходив на фронті на патрулю, то його власні вояки на втіху собі стріляли в повітря, а він лазив у болоті рачки «у полі ворожого обстрілу». Але в полоні він виявив колосальні здібнощі іншого характеру і коли таборові фанатики заложили щоденник «Життя в Таборі», він виявив державницький погляд в майбутнє і негайно заклав «Батьківщину». Що Батьківщина позичала в «Життю в Таборі» папір на свої числа, ну і фарбу, ну і циклостиль, ну і майстрів до кручення газети, не грає ролі, бо це все й так було для України. Власне в полоні ми вперше побачили, яка ми велика Дивізія. Боже мій, народу і народу. Більше свідомих українців на одній летунській площі, як в цілій Галичині. А які всі муштровані і які таланти поховані! Форись і Бора носили олівці і папір за халявами так само, цілком так само як Шевченко. Якби хтось з них був написав чотирнадцять томів, Денисюк напевно видав би без всяких поправок і скорочень. Були в нас і малярі, і карикатуристи, і журналісти, і... але чекайте, помалу, треба завести в цьому порядок.

Отже, дорогі друзі, ви згідні зі мною, що перше діло нашої Дивізії в полоні мало два політичні обличчя, як і водиться пристойній нації: на внутрішньому відтинку ми зразу повісили прапор. Не знаю хто його приніс, бо не було з ним відвічного прапороносця міністра Довгаля з УНРади, але прапор ми повісили і всі з армії Андерса відразу пізнали, що тут сидять гайдамаки і молойци. На зовнішньому відтинку ми зразу виписали меморандум до цілого світу, а зокрема до пані Рузвельтової (якбим був знав, що вона така паскудна, бігме, був би сі не підписав) і розіслали ми його при допомозі таємних шляхів Ватикану на всі потрібні і непотрібні адреси. Наше меморандум було складене такими блискучими (від лисини) умами, що нехай сховається Четвертий Універсал. Наш І-ий Універсал був відразу кращий і практичніший, бо ми вже тоді готові були боронити Англію і Америку від російської навали. Ми знали, що буде Корея і Ляос і все інше і ми остерігали Стейт Департмент та Форін Офіс шляхом через канцелярію пана короля і пані королевої, що з тої повоєнної ялтанської саламахи добра не буде. Навіть поляки були згідні з нами і зате нам пізніше дали ще один прапор, бо як не могли перешкодити нам повісити один, то нехай вже буде два, докупи разом.

Як тільки над нашим табором прогуділа стихія першої большевицької комісії, яка привезла нам з батьківщини дві уживані лейтенанші і папіроски з Винник, ми зараз взялися до

1-й виділ Студентської Громади. Беллярія — Італія, 1945-1946 рр.

Сидять від ліва: Мартюк, Р. Смулка, Д. Маслій (голова), Р. Припхан, Р. Гавриляк. Стоять від ліва: Р. Кришталович, Т. Барабаш, Ю. Дроздовський, О. Городиський, Фостяк.

перевишколу Дивізії на український лад, бо ще був в силі наказ генерала Шандрука про концентрацію наших сил бойовим порядком у Фелькермаркті, а що ми власне знаходилися в міжнарондому ярмарку сотень тисячів полонених, то наказ треба було виконати. Сам генерал Крат особисто перевів муштру із панами старшинами на першій відправі, навчивши всіх салютувати по-новому, з долонею тісно при голові і на три боки світу, щоб нікого не оминути. Дальше муштра пішла вниз аж до найменших шатер і на деякий час успішно заступила вона партійні міжусобиці та брак харчів. За цю дієту, що нам тоді дали англійці, треба їм бути вдячними: ми всі ще сьогодні маємо такі фігури, що наші пані прямо зі шкіри вилазять, стараючись нам дорівняти, але це, панове друзі, безнадійна справа, бо вони не були з нами в полоні, в таборі. А яка велика, страшно велика шкода...

Потім на нас злинула знов большевицька хуртовина. Большевики мають то до себе, що з'являються в найменш бажану пору, добре що хоч у малій кількості, а то були б ми мали масовий морд на сумлінні. Зокрема нам подобався їхній генерал, такий пухкенький і рожевенький, і прикрашений, як тяжкий цирковий ідіот, громадою блях, вічна йому пам'ять. Дуже милі були пристійні — по чотири і пів фута висоти — полковники, правдиві расові полковники совєтського випуску і англійці ходили навколо них завжди із своїми тростинами в руках. Потім я бачив такий образ в Лондоні в зоо там, де сиділи шимпанси. Англійці — то взагалі веселий нарід. Вони сказали большевикам, щоб собі нас забрали, нам сказали, що з-під опіки армії його королівської милости нас ніхто не рушить, а собі сказали, що їм це все в чотирьох буквах. Тому у нас через три місяці було як на віденському Пратері, аж голова нам крутилася. Декому навіть так закрутилася, що ще до сьогодні відчуває наслідки.

Як перейшла по нашій шкурі друга велика руїна, ми відітхнули з полегшею, але якраз надійшла зима і треба було залізти в шатра. Тому, що вправи на вільному повітрі не були приємні; ми мали їх досить багато під час ранішніх лекцій математики під проводом англійського старшини, ми використали зимовий час на шукання себе самих, за прикладом того грецького філософа-мудрагеля. У цю пам'ятну зиму ми справді відшукали в собі так багато, що коли настало літо, у нас загула робота як на Січовому майдані перед походом на турків. Уявіть собі, що не то що хор зробили і дві орхестри, і церкву поставили так, що нехай сховається перед нею Вавель, ми взяли і зробили театр. Ну, так скучно було без спідниць в таборі, що ми вирішили хлопів перебирати і вистави наші мали страшний успіх. Наші хлопи ходили на високих зап'ятках так само, як верблюди по фротерованих доливках і тому всі наша драматичні та трагічні п'єси були страшно веселі. Страшно веселі.

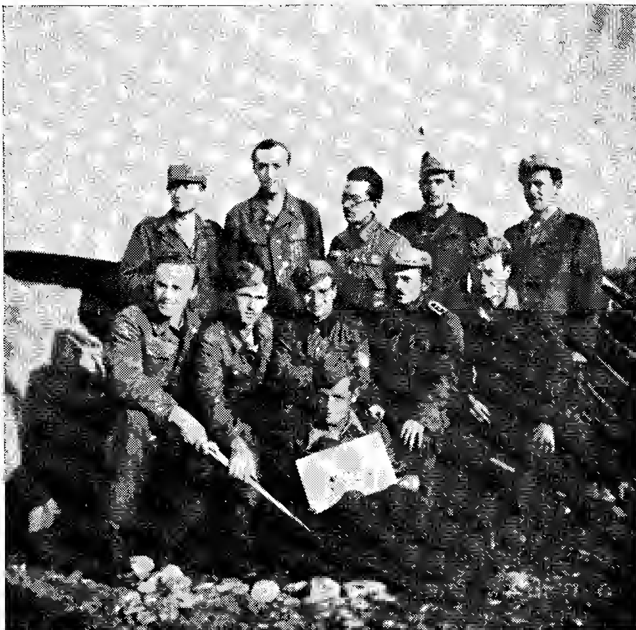
Цілий табор ми поділили на полки і курені, цілком як на Січі. А тому, що ми мали за собою вже визвольні змагання, то ми поназивали наші вулиці дуже патріотично. На Київській

вулиці, що була центральною артерією табору можна було дістати всі українські національні страви, вареники гарячі, просто з кип'ятку по п'ять лірів за штуку, а властиво за дурно, бо ми мало що лірів самі не друкували. В кожному разі ми створили українське золото і я гадаю, що ще сьогодні неодна гожа італіянка носить на пальці кусок нашої гарматньої картуші. На Львівській вулиці, що також була центральною артерією табору можна було дістати всі галицькі національні страви, включно з фальшиви самоцвітами і зіпсованими револьверами.

Та це ще ніщо. Наш табор в короткому часі перебрав світлі торговельні традиції Золотоверхого з днів його давньої слави і став центром вимінної торгівлі також з «закордоном». А торгувати було з ким. Тисячі і тисячі німців, цілий польський корпус Андерса, англійці, шкоти (окрема нація), ірляндці і навіть італійці були тоді в Італії. Наш табор скоро перебрав торгівлю хлібом і оковитою, не забуваючи про добру ковбасу, яку продукували нам поляки аж в Больонії і наша слава, наша пісня розходилась широким відгомоном по цій радісній, лише засміченій комуністами країні.

Коли ми при комуністах, то треба ствердити, що наша Дивізія перебувала з ними весь час у воєнному стані і в активній боротьбі з цією червоною язвою падали навіть правдиві жертви. Одного разу, саме під час незвичайно напружених футбольних змагань з сильними німецькими противниками, попід наш табор над'їхали із Інтернаціоналом на устах вантажні авта повні італійських комуністів. Авта не співали, співали комуністи. Тому, що їх спів подразнив не тільки нашу спортову увагу, але також наші національні нерви, п'ять тисячів нашої публики ринули дев'ятим валом до огорожі в цілком недвозначному намірі привітати ідеологічних ворогів.

Тут постала проблема. На вежі стояв англійський вояк і разом з ним був там скоростріл, цілком правдивий скоростріл. І власне, коли юрба завагалась, не знаючи нічого про політичні переконання цього вояка, англієць цілком спокійно обернувся в другий бік від драматичної сцени. Це наші зрозуміли як зелене світло до акції і вантажні авта застрягли серед гір каміння, що градом злетіло на них. Епілог розігрався в англійського команданта нашого табору, коли до нього прийшли італійські комуністи на скаргу з бурмістром Ріміні на чолі. «Нас ваші есеси побили» — кажуть. А комендант розклав руками. «Мої дорогі панове, якщо ви знали, що це самі есеси сидять, то не треба було сюди їхати і їх зачіпати. То небезпечні люди, ви знаєте».

Редакція і Адміністрація щоденника «Життя в Таборі», Ріміні, Італія, 1945.

Більше нас не зачіпали. Але сутички не переводились, бо наш чоловік на перехід не може стерпіти комуніста, а від них тоді Італія кишіла не менше, як від монахів і трудно було зробити крок, щоб на когось з них не наступити. Кишіла тоді також Італія від уродливих і невинних янголят, що страшно співпрацюють з військом, байдуже, в полоні чи ні. Це, казали нам навіть, є визначна позиція в італійському державному бюджеті і ми, очевидно, цілковито респектували італійську економічну програму також і під цим оглядом.

В таборі постали нові здобутки українського фолькльору: селепко, на означення чогось, що є ніби людиною, але властиво становить собою бракуюче звено в еволюції за Дарвіном, «шафа грає» — на означення, що є вже що їсти і буде війна, отже все гаразд, ну і «дерти лаха» — на означення робити щось веселе не тільки інтровертно, але також на експорт. Отже придбали собі наші хлопці жертву в особі англійського сержанта Миколи і залюбки возили його тачками по Львівській вулиці, щоб несподівано висипати у глибокий ірриґаційний рів і домагатись гривни за видобуття цих гордощів королівської армії нагору. Ходили наші сотні на роботу і з роботи верталися всі чесно до табору, несучи із собою чотирьох п'яних до безтями конвоїрів, їхні кріси і набої. Все це здавали гарно на воротах і окупившись одною пляшкою горілки, щоб триста інших перенести без пригод до табору, входили зі співом на терен нашої тодішньої Самостійної.

Не полон це був, друзі, а просто мала Укра-

їна. Все ми перейшли у ній. І визвольні змагання з большевицькими комісіями, лише цим разом ми виграли, перейшли партизанку, коли сімсот наших хлопців вийшло за дроти, щоб подихати вільнішим ще повітрям і при цій нагоді поженились з італійками (на півтори року), перейшли веселе, коли на Обливаний Понеділок загасили водою англійське службове авто разом з шофером і офіцером, пережили і сумне, коли якийсь півпритомний вартовий вбив пострілом нашого вояка, що пішов за бизько дротів.

Коли глянути назад із перспективи п'ятнадцяти років, то просто не можна дивуватись, що коли три дивізийники зійдуться до купи, на десять мінут, то другого дня вранці жінки їх через поліцію шукають. Є що згадувати і є про що розказувати і є про кого розказувати. І хочеться уявити на коротку мить, що одного дня — заграє нам ще раз українська бойова сурма і ми ще раз, ще тільки хоч один раз зійдемось в сірих, вояцьких лавах і помаршуємо згідним твердим кроком... Ви знаєте, мої дорогі колеґи, ми ще не маршували вісімками під звуки барабанів по Хрещатику...!

А ми обіцяли!

****

СПОМИН ПРО ПОКІЙНОГО ІНТЕНДАНТА

Поручник Мельник був інтендантом ще при австрійській армії. Коли в 1943 р. почалася творити українська Дивізія, то наш старий інтендант не залишився дома, а зголосився в її ряди.

Після закінчення курсу мене приділено до 1-го куреня 30-го полку, як урядника «фервальтунґу» та заразом я заняв пост рахункового 4-ої сотні, а сотенним в тому часі був хор. Корнило Медвідь, а чотові — Зуляк та Бендина.

Я пізнав поручника Мельника з початком листопада в 1944 р. в Поварській Бистриці Словаччина. В тому часі був пор. Мельник заступником курінного інтенданта. В цьому таборі працювало нас 5-ох військовиків-урядників. Між ними був — Рудичів, син поручника, що згинув у бою під Бродами. Небіж кликав пор. Мельника — вуйком і я також поза службою кликав його вуйком.

Наш дивізійний вуйко помагав нам рахунковим, як міг, якщо з нас хтось потребував фахової поради.

На Словаччині я часто ходив на закупи з пор. Мельником. Пригадую, що в тому місті було багато болгарів. Вони продавали бараболю та всяку зеленину. Відвідували ми їх часто, бо потребували харчів до нашої кухні. Також нераз приходилось їздити за грішми до других міст там, де були наші військові каси.

Із Словаччини переїхали ми на Словенію — Югославію. Тут праця була тяжча, бо не так свобідно можна було рухатися. Але військо потребує їжі та грошей. Не зважаючи на всякі труднощі, треба було роздобути харчі і гроші. Одного разу ми з пор. поїхали до Кляґенфурту за грішми. Приїхавши вечером до міста, ми мали труднощі знайти добру кімнату на нічліг. Приходимо до одного готелю і питаємо, чи можемо знайти кімнату. Урядничка сказала, що всі кімнати вже заняті крім одної, але вона напевно не знає, чи ті, що замовили прийдуть ночувати, чи ні. Коли ж ми настоювали, що ми змучені і потребуємо відпочинку, то вона дала нам ключі від кімнати.

В ночі світити не було вільно в кімнаті, так що ми не бачили добре внутрішнього вигляду кімнати. Було холодно в кімнаті,але пор. сказав: «Дихаймо добре і так огріємо кімнату». Дихали ми цілу ніч, але кімнати не огріли. Рано пробуджуємося і тоді бачимо, чому огріти кімнату не можна було огріти. Вікна були повибивані, а надворі лежав сніг.

З готелю пішли ми до військової каси по гроші.

Поладнавши в касі, пішли ми розглянутися по місті. В поручника був звичай зайти до церкви, помолитися Богові та оглянути архітектуру церкви. Побувавши в церкві та пройшовшись по місті, ми залишили Кляґенфурт і ще того самого дня прибули — а була це субота — до Унтердравбурґу. Ми не знали

добре околиці, тож рішилися ночувати на станції. Ми мали при собі багато грошей, щож умовилися так, що поручник буде спати до 12-ї в ночі, а я по 12-ій. В неділю рано ми довідалися, що наш поїзд буде аж о першій годині по полудні. Маючи багато вільного часу, пішли ми розглянутися за церквою. Церкву знайшли скоро і вступили до середини. В тому часі відправлялася Служба Божа. Людей в церкві було багато. Але ми завважили, що люди почали виходити з церкви другими дверима. Вони мабуть думали, що ми прийшли до церкви в іншій справі, тож зі страху перед нами стали виходити. Але ми пішли до них та сказали їх мовою, що ми так само, як і вони, прийшли помолитися Богові. Тоді вони повернулися до церкви.

З церкви пішли ми прямо до поїзду. Ваґон мав такі діри від куль, якби в ньому щурі лазили. Ледве поїзд під'їхав кілька метрів, як тут зявилися літаки над поїздом. Я мав охоту вискочити з поїзду, але поручник сказав: «Не залишай старого» і я залишився з ним у ваґоні. Літаки перелетіли, не зачіпаючи поїзду.

Доїжджаючи до першої станції в тому місті, де містилось наше бюро, поручник сказав: «Виходім з ваґону на цій першій станції та вступимо до мене на консерву». В дорозі між першою і другою станцією поїзд збомбардували літаки. Було багато побитих. Поручник по якомусь часі сказав: «Все слухай вуйка».

Після війни я знайшову вйка в Белярії (Італія). Коли ми переїхали з Белярії до Ріміні, то команда нашого табору доручила вуйкові — тоді вже сотникові — одяговий маґазин.

Приділювати одяг та черевики не була легка справа в таборі. Але на наш старий інтендант давав собі раду. Вуйко любив, щоб кожний вояк мав причеплений тризуб на шапці. Кожний знав це та, йдучи до таборового магазину, причіплював на шапку тризуба.

Вуйка нема вже між живими. Нехай американська земля буде йому легкою!

В подяку за Його солідну працю і батьківську поведінку ми понесемо на Його могилу вінець з тризубом.

П. Г.

ДИВІЗІЙНА ФІЛАТЕЛІЯ

Українська філателія сьогодні — це вже ціла наука із великим числом каталогів, цінників, періодичних та неперіодичних випусків у формі журналів, одноразових проспектів чи газет. Крім цього, в чужинній пресі появилось досі вже чимало довших і коротших, позитивних і неґативних згадок про українські марки, так державні, а саме УНР, Гетьманату, ЗУНР і Карпатської України, як і недержавні, в склад яких входять також марки, листівки і бльоки видані силами І УД УНА. Зацікавлених скеровуємо до незвичайно джерельних і обширних каталогів Юліяна Максимчука, де подано весь потрібний для збирача і історика української поштової марки матеріял. На цьому місці ми обмежимось радше до короткого перегляду і показу деяких зразків друкованих Дивізією марок.

При цьому хочемо звернути увагу нашої громадськости на те, що збирання поштових марок — філателія — є незвичайно корисною з научного і виховного погляду справою, зокрема для нашого молодого покоління. Збирання марок виховує в людині взагалі, а в дитині зокрема почуття порядку, естетичне відчуття краси і мистецтва, дає їй щоденне цікаве зайняття, а далі вчить дитину географії та історії, чого інша лектура невсилі зробити. Жалко, що наші молодечі організації не включили збирання марок як масового зайняття для молоді у свої програми, втрачаючи таким робом великі можливості влегшення науки географії світу та історії України зокрема при збиранні державних і недержавних українських марок. Ніколи не є пізно розпочати це корисне діло і ми будемо раді, якщо ця коротка статейка спонукає відповідні чинники до посилення праці в тому напрямку.

Нижче подаємо зразки друкованих Дивізією, а власне її Братством, марок та бльоків, користаючись вже готовими клішами. На жаль, брак місця не дозволяє умістити всіх видань, але як загадано вище, зацікавлені знайдуть їх у каталогах Максимчука.

Пояснень до друкованих зразків не подаємо, бо написи на марках говорять самі за себе.

До всіх Членів Братства І УД УНА скеровуємо цим шляхом прохання: набувайте марки і бльоки дивізійних видань і вживайте марок на всіх своїх листах для розповсюдження нашого імени у світі. Кожна наліплена на листі українська марка — це один маленький, але важний післанець у світ, що своїм виглядом голосить про нас і нашу справу, виконуючи непомітно корисну і в цьому випадку дуже дешево оплачену велику пропаґандивну роботу.

Марки просимо замовляти в Станицях Братства або на адресу:

Mr. O. Horodyskyj
3308 W. Palmer
Chicago 47, Ill.
USA

БРАТСТВО к. ВОЯКІВ 1 УД УНА

ЗРАЗКИ ВИДАНЬ БРАТСТВА 1-ОЇ УД УНА

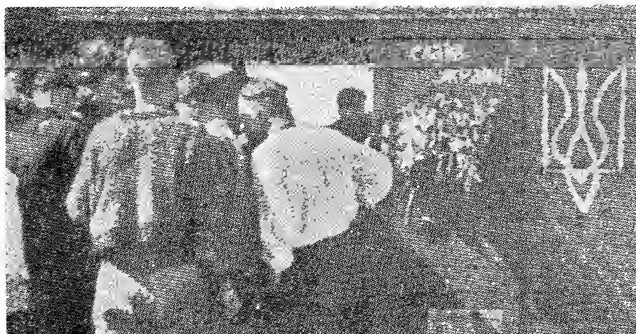

У всіх справах зв'язаних із цим числом, просимо звертатися на адресу Ореста Городиського

Mr. O. Horodyskyj
3308 W. Palmer
Chicago 47, Ill.
USA

ПРИСЯГА І. УД УНА

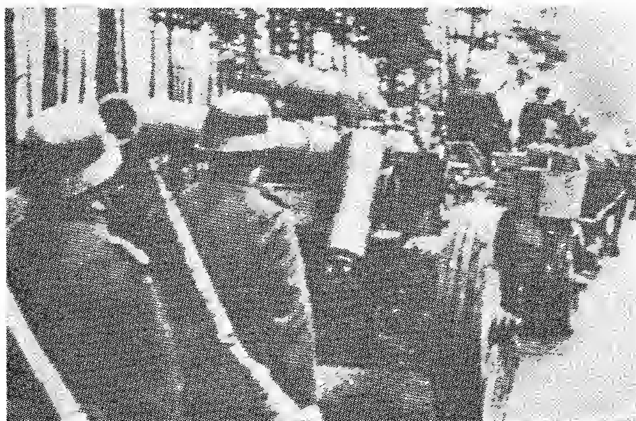
«ПРИСЯГАЮ ВСЕМОГУЧОМУ БОГОВІ ПЕРЕДСВЯТОЮ ЙОГО ЄВАНГЕЛІЄЮ ТА ЖИВОТВОРЯЩИМ ХРЕСТОМ, НЕ ШКОДУЮЧИ НІ ЖИТТЯ НІ ЗДОРОВ'Я, СКРІЗЬ ТА ПОВСЯКЧАСНО ПІД УКРАЇНСЬКИМ НАЦІОНАЛЬНИМ ПРАПОРОМ БОРОТИСЯ ЗІ ЗБРОЄЮ В РУКАХ ЗА СВІЙ НАРІД І СВОЮ БАТЬКІВЩИНУ — УКРАЇНУ, СВІДОМИЙ ВЕЛИКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТИ ПРИСЯГАЮ, ЯК ВОЯК УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІЙСЬКА ВИКОНУВАТИ ВСІ НАКАЗИ СВОЇХ НАЧАЛЬНИКІВ СЛУХНЯНО Й БЕЗЗАСТЕРЕЖНО, А СЛУЖБОВІ ДОРУЧЕННЯ ТРИМАТИ В ТАЄМНИЦІ. ТАК НЕХАЙ МЕНІ В ТОМУ ДОПОМОЖЕ БОГ І ПРЕЧИСТА МАТИ.»

Добровольці вирушають...

Кулеметне гніздо у фронтовій лінії.

Тяжка артилерія в поході.

Найвизначніший український старшина Дивізії полк. М. ПАЛІЄНКО, командир дивз. артилерії. Згинув на полі слави 1944 року під Бродами.

ПАМ'ЯТНИК ТИМ ЩО ВПАЛИ НА СХ. ФРОНТІ

ПРИВІТ ДЛЯ ВОЯКІВ І УД УНА ВІД ВОЯКА УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ.

СТЕПАН КУРОПАСЬ

ГОЛОВНИЙ МІСТОПРЕДСІДНИК УНС

НАПИСАВ КУРІННИЙ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

МАКСИМ - МАКС - СКОРУПСЬКИЙ

НАСТУПАХ

ВІДСТУПАХ

СПОГАДИ

«... Спогади написані були без позування, без підмальовувань, цілком щиро й правдиво, бо часто автор і себе не шкодів. Подано багато фактів і прізвищ. Прекрасно відбито дійсність, хоча вона в багатьох випадках була дуже прикра. Це... незвичайно цінне свідчення учасника подій. Написала їх людина під свіжим враженням щойно пережитого й на підставі своїх нотаток...».

(«Нові дні», жовтень 1961, Дм. Соловей)

СТОРІН 256 ЦІНА 3 ДОЛ. З ПЕРЕСИЛКОЮ. ЗАМОВЛЯЙТЕ В:

UKRAINIAN-AMERICAN

PUBLISHING & PRINTING CO., INC.

2315 W. CHICAGO AVENUE CHICAGO 22, ILL.

Independent Ukraine

2315 WEST CHICAGO AVENUE

CHICAGO 22, ILLINOIS, U. S. A.

Return and Forwarding Postage Guaranteed

BULK RATE
U. S. POSTAGE
PAID
Chicago, Ill.
Permit No. 7547

Mr. Dmytro Pawlyshyn.
3005 Devonshire Rd.
Cleveland 9 Ohio.

401